

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta

Diplomová práce

2011

Denisa Čermáková

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav politologie

Světlá stezka – důvody neúspěchu

Diplomová práce

Autor: Denisa Čermáková
Studijní program: N 6701 Politologie
Studijní obor: Politické teorie a současné dějiny
Vedoucí práce: PhDr. Radek Buben

Praha, 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením PhDr. Radka Bubna samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. května 2011

Anotace

ČERMÁKOVÁ, DENISA. *Světlá stezka – důvody neúspěchu*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, 2011, 63 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se soustředí na téměř dvacetileté působení Světlé stezky v Peru. Na počátku se práce věnuje historii, aktivitám a ideologickému zakotvení tohoto guerillového hnutí, které představovalo nejenom hrozbu pro vládní představitele, ale i pro domorodé obyvatelstvo. Aktivity Světlé stezky ochromily fungování státu, který se nacházel de facto ve stavu občanské války. V rámci rozboru působení Světlé stezky se práce také věnuje situaci domorodého obyvatelstva, které se stalo hlavní terčem teroru, jak ze strany Světlé stezky, tak i státní moci. V době, kdy byla Světlá stezka hlavním zdrojem politického násilí, se prezidentem stal Alberto Fujimori, který s podporou obyvatelstva zahájil razantní boj proti guerillám působícím v Peru.

Hlavním cílem práce je analýza Fujimoriho strategie boje proti Světlé stezce, v rámci které se práce věnuje i evidentnímu posunu Fujimoriho režimu k autoritářskému stylu vládnutí. Zásadní roli v tomto boji sehrálo i domorodé obyvatelstvo, které se i přes počáteční sympatie k členům Světlé stezky od hnutí odklonilo a přestalo ho podporovat.

Klíčová slova: Peru – Světlá stezka – guerilla – válka – teror – lidská práva

Annotation

ČERMÁKOVÁ, DENISA. *The Shining Path – Reasons of Failure*. Prague: Faculty of Arts, Charles University in Prague, 2011, 63 pp. Diploma Thesis.

The thesis focuses on twenty years of existence of the Shining Path. The first part of this diploma is focused on history, activities and ideological principles of this guerilla group. Its activities represented a threat not only to government officials but also for the indigenous population. The activities of the Shining Path broke the effective functioning of the state, which was in a civil war. The work also analyzes the situation of the indigenous population, which became the main target of terror both the Shining Path and state power. When the Shining Path became the main source of political violence, Alberto Fujimori was elected a president. Fujimori with great support from the population began vigorous fight against guerrillas operating in Peru.

The main purpose of this thesis is to analyze the Fujimori strategy of struggle against the Shining Path. The thesis also deals with the apparent shift toward the Fujimori regime authoritarian form of governance. The essential role was played in this struggle by the indigenous population that despite the initial sympathy to the members of the Shining Path stopped to support it.

Keywords: Peru – the Shining Path – Guerilla – War – Terror – Human Rights

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. HISTORICKÝ VÝVOJ, PŮSOBENÍ A IDEOLOGICKÉ KOŘENY SVĚTLÉ STEZKY	13
2. REAKCE OBYVATELSTVA NA SVĚTLOU STEZKU	22
3. TEORIE PROTIPOVSTALECKÝCH METOD	28
4. ELIMINACE SVĚTLÉ STEZKY.....	38
4.1. NÁSTUP ALBERTA FUJIMORIHO K MOCI.....	38
4.2. APLIKACE PROTIPOVSTALECKÉ STRATEGIE.....	45
ZÁVĚR	54
PRAMENY A LITERATURA	59
PRAMENY	59
Internetové zdroje	59
LITERATURA.....	60

Úvod

Od 60. let 20. století se země Latinské Ameriky začínají potýkat s novým fenoménem, se kterým do té doby měly spíše jen okrajové zkušenosti. Vlády mnohých latinskoamerických států jsou stále častěji nuceny se vypořádávat s nárůstem počtu a vlivu antisystémových¹ a protirežimních hnutí, která se snažila o nastolení nového řádu. Jejich nástroji bylo využívání násilných metod hraničících až s teroristickými praktikami.

K podobné situaci dochází také v Peru, kde se na konci 60. let začíná formovat guerillové hnutí Světlá stezka (*Sendero Luminoso*), patřící k nejkrutějším a v celém regionu nejsilnějším povstaleckým organizacím. Peru byla během 20. století z politického hlediska zemí velmi nestabilní, která zakusila jak krátkou občanskou válku, tak i několik vojenských převratů. Cestu demokratizace nastoupila až na konci 70. let 20. století. Vojenská junta se rozhodla předat moc civilním politickým silám a na rok 1980 byly vyhlášeny první demokratické prezidentské volby, v nichž zvítězil Fernando Belaúnde Terry (1980-1985). A právě v této době příslušníci Světlé stezky – senderisté – spáchali svoji první velkou akci.

Úspěšnost Světlé stezky byla ovlivněna specifickými faktory. Téměř polovinu obyvatel Peru tvoří domorodí Indiáni, jejichž politické a ekonomické zájmy nebyly peruánskými vládami dostatečně reflektovány, a naopak docházelo k jejich čím dál větší marginalizaci. Neutěšené situace domorodých obyvatel dokázali senderisté využít ve svůj prospěch, ačkoliv sami paradoxně pocházeli z řad bílých intelektuálů, tedy z Indiány nenáviděné španělské vrstvy. V zemi se tak postupně rozhořel ostrý konflikt mezi senderisty podporovanými domorodými Peruánci a armádou, který se postupně mění ve válku, v níž se civilisté stávají terčem násilí nejenom armády, ale i samotných senderistů.

S násilnými aktivitami Světlé stezky se však celou jednu dekádu nedokázaly peruánské vlády vypořádat. Zlomovými se ukázaly až prezidentské

¹ Definici antisystémových hnutí se věnoval například Immanuel Wallerstein, který *antisystémovými hnutími* označoval lidová hnutí *sociální* a *nacionální*. Jejich společným znakem bylo sebeoznačování se za revoluční či reformní hnutí. Snažila se tedy o změnu sociálních vztahů ve společnosti (Wallerstein 2002: 29-31).

volby v roce 1990, ve kterých zvítězil politický nováček Alberto Fujimori (1990-2000), který již dva roky po svém nástupu do funkce dokázal Světlou stezku v podstatě zlikvidovat.

Cílem této diplomové práce je analýza příčin neúspěchu Světlé stezky na pozadí ověřování teorie protipovstaleckých strategií. Práce se zaměřuje na příčiny vzniku a působení guerillové organizace Světlá stezka, přičemž hlavním záměrem je hledání důvodů její úspěšné eliminace. Byla důležitým faktorem autoritářská vláda prezidenta Fujimoriho, jeho využití protipovstaleckých strategií nebo kombinace obou těchto faktorů? Dalším zkoumaným fenoménem je vliv obyvatelstva na zničení senderistů. Práce chce odpovědět na otázku, jakou roli obyvatelstvo v boji proti guerille hrálo.

Na základě těchto otázek využívá práce k dosažení stanovaného cíle následující hypotézy:

H1: Prezident Alberto Fujimori úspěšně využil protipovstaleckou strategii, která sama o sobě byla dostatečně efektivním nástrojem eliminace guerillového hnutí Světlá stezka.

H2: Klíčová byla role domorodého obyvatelstva. Zásadním faktorem v porážení povstalců bylo obrácení Světlé stezky proti samotnému obyvatelstvu a ztráta jeho podpory.

H3: Porážka Světlé stezky byla možná jen díky autoritářskému vládnutí prezidenta Fujimoriho po tzv. *autogolpe*.² Právě suspendace demokracie byla rozhodující v boji proti senderistům.

Autorka práce se pro dosažení cíle a ověření hypotéz zaměřuje na analýzu peruánského politického režimu za Alberta Fujimoriho, na jeho vládu po tzv. *autogolpe*, stejně jako na srovnání s předchozími dvěma demokraticky zvolenými prezidenty Peru. Významná část práce se zabývá též rolí obyvatelstva v boji proti guerillovému hnutí. Třetím pilířem práce je využití teorie protipovstalecké strategie Davida Galuly, francouzského plukovníka,

² Termín *autogolpe* odkazuje na dočasné přerušení ústavních záruk a rozpuštění kongresu exekutivní mocí, která pak vládne prostřednictvím dekretů a využívá referend a legislativních voleb jako potvrzení režimu (Cameron 1994: 146). V některých pracích (například Springerová, Špičánová 2006; Springerová 2006) se používá termín *autopuč*. Ten vychází z překladu španělského výrazu *golpe*, tedy převrat, resp. puč.

který později působil na Harvardově univerzitě. Svoji teorii popisuje ve své publikaci *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*.

Diplomová práce je případovou studií, zaměřující se na eliminaci guerillového hnutí Světlá stezka v Peru. Částečně je založena na deduktivním přístupu, kdy aplikuje a ověřuje použití teorie protipovstaleckých strategií na uvedeném případě. Doplněna je analytickým přístupem v otázkách zkoumání role obyvatelstva a role samotného prezidenta Fujimoriho po *autogolpe*. Z hlediska časového vymezení se práce zaměřuje na období od prvních demokratických prezidentských voleb v roce 1980 až do 1. poloviny 90. let, kdy byl zatčen vůdce Světlé stezky a A. Fujimori obhájil svůj prezidentský mandát a byl podruhé zvolen do úřadu.

Diplomová práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. Kapitola první přibližuje historický vývoj, působení a ideologické kořeny Světlé stezky. Nastihuje chování obou stran konfliktu – senderistů i armády – vůči domorodému obyvatelstvu. První kapitola se také věnuje existenci druhého nejsilnějšího guerillového hnutí v Peru, *Revolučnímu hnutí Túpac Amaru* (MRTA, *Movimiento Revolucionario Túpac Amaru*). To se od Světlé stezky lišilo nejen ideologicky, ale i počtem svých členů či typy realizovaných akcí. Senderisté považovali MRTA za svého nepřítele a výjimečné nebyly ani vzájemné konflikty. Kapitola čerpá především z díla Pavlíny Springerové a Lenky Špičanové, které se ve své eseji *Peruánská guerillová hnutí. Ideové kořeny a vývoj od 60. let 20. století do současnosti* (2006) zevrubně věnují nejenom vývoji a ideologii Světlé stezky, ale i hnutí MRTA.

Druhá kapitola je v souladu s druhou hypotézou práce zaměřena na vývoj vztahů mezi obyvateli a senderisty. Kapitola se chronologicky zaměřuje na vzájemné interakce mezi oběma subjekty. Z tohoto pohledu je velmi podstatná, jelikož vztahy nebyly konstantní, ale velmi výrazně se vyvíjely. Senderisté obyvatelstvo v prvních fázích ochraňovali, následně začalo být i obyvatelstvo potlačováno, což vyvrcholilo vytvářením vesnických domobran podporovaných v boji proti senderistům armádou.

Pro tuto kapitolu byly stěžejní práce Billie Jean Isbell *Shining Path and Peasant Responses in Rural Ayacucho* (1994), Ton de Wit a Vera Gianotten

The Center's Multiple Failures (1994) a Carlos Iván Degregori *Harvesting Storms: Peasant Rondas and the Defeat of Sendero Luminoso in Ayacucho* (1998). Tito autoři reflektují nejenom chování senderistů, ale popisují i chování armády a její vztah s Peruánci v oblastech dotčených senderisty. Tato kapitola obsahuje také svědectví domorodých obyvatel, kteří byli násilně porobeni a které tak dokresluje život v Peru v 80. letech 20. století.

Třetí kapitola se věnuje teorii protipovstaleckých metod. Autorka čerpá především z díla Davida Galuly *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice* (Galula 2006), která vychází z autorových vlastních zkušeností v boji s povstalci. Kapitola je rozdělena do dvou částí. První se soustředí na teoretická východiska podmínek vhodných pro guerillovou válku. Jako jednu z hlavních podmínek vidí Galula vliv obyvatelstva, resp. jeho získání protipovstaleckými jednotkami na svoji stranu. Situaci ovšem ovlivňuje ještě řada dalších determinant a i těm je v kapitole věnována pozornost, např. existence efektivních zpravodajských služeb. Autorka studie rovněž zohledňuje dílo Rogera Trinquier *Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency* (Trinquier 2006), který doplňuje teoretické poznatky a vymezuje například rozdíl mezi klasickou armádou a guerillou. Druhá část kapitoly se pak zaměřuje na konkrétní možnosti řešení a operace, které umožňují protipovstalecká hnutí eliminovat. Tato část se věnuje především Galulově definici osmi kroků, jak se vypořádat s povstalci. Ne všechny kroky jsou však na případ Peru aplikovatelné, teoretické vymezení pro boj s povstalci je proto ve čtvrté kapitole přizpůsobeno situaci a podmínkám v Peru.

Poslední čtvrtá kapitola je rozdělena na dvě podkapitoly. První se věnuje cestě kandidáta Alberta Fujimoriho k prezidentskému úřadu a především jeho suspendaci demokracie prostřednictvím *autogolpe* a v obecnější rovině jeho autoritářskému vládnutí Peru. Pozornost zaměřuje autorka také na jednoho z nejbližších spolupracovníků Alberta Fujimoriho, kterým byl šéf tajných služeb Vladimiro Montesinos. Ten byl úzce spjat s režimem a měl velmi výrazný vliv na jeho chod. Stejně tak ale přispěl i k jeho konci poté, co vyšly najevo korupční praktiky a jeho nekalá jednání. Druhá část se pak věnuje aplikaci teoretických kroků definovaných D. Galulou. Na

příkladu Peru je ověřována jeho teorie protipovstaleckých strategií a vysvětlují se i nutné modifikace, resp. specifika v případě Světlé stezky.

V české politologické literatuře nebylo problematice Světlé stezky věnováno mnoho pozornosti. Přínosná je v tomto ohledu již zmíněna práce Pavliny Springerové a Lenky Špičanové *Peruánská guerillová hnutí. Ideové kořeny a vývoj od 60. let 20. století do současnosti* (Springerová a Špičanová 2006), článek Pavliny Springerové *Porušování lidských práv v Peru: guerillový a státní teror* (Springerová 2006) a publikace Pavla Pečínky *Od Guevary k zapatistům* (Pečínka 1998). Všechna tři díla se věnují obecným charakteristikám Světlé stezky, tedy její historii, ideologii a důsledkům jejího působení. Nastiňují také osobnost Alberta Fujimoriho a způsob, jakým se (nejenom) se senderisty vypořádal.

Mnohem obsáhleji se problematice věnuje literatura zahraniční, zejména anglofonní. Na Světlou stezku se přitom zaměřují především publikace *Shining Path of Peru*, editovaná Davidem S. Palmerem (1994) a *Shining and Other Paths: War and Society in Peru, 1980-1995*, editovaná Stevem J. Sternem (1998). Obě publikace obsahují příspěvky širokého spektra autorů, kteří se Světlou stezkou zabývají jak z historického a ideologického hlediska, tak z hlediska porušování lidských práv, i jejich reálným působením v jejich „baštách“, jako byl department Ayacucho či údolí Huallaga. Někteří z těchto autorů, mj. již zmiňovaný antropolog Carlos Iván Degregori, čerpají ve svých příspěvcích z vlastních výzkumů uskutečněných v inkriminovaných oblastech v Peru. Ty pak přinášejí svědectví obyvatel dotčených násilnostmi Světlé stezky i armády, které jsou zmiňované v první a v druhé kapitole.

Důležitá je taktéž esej Lewise Taylora *Counter-insurgency strategy, the PCP-Sendero Luminoso and the civil war in Peru, 1980-1996* (Taylor 1997). V porovnání s přístupem, který využívá tato diplomová práce, vychází Taylor z jiných teoretických východisek a věnuje se především srovnání vládního boje proti povstalcům během tří různých vlád, tedy za prezidenta Belaúndeho, jeho nástupce Alana Garcíi Peréze (1985-1990) a Alberta Fujimoriho. Autor logicky vyvozuje protipovstaleckou strategii Fujimoriho v porovnání s jeho předchůdci jako nejefektivnější. Situace domorodého obyvatelstva či význam Fujimoriho *autogolpe* je v této práci nicméně upozadován.

Pro teoretickou část, tedy třetí kapitolu, je klíčová publikace D. Galuly *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice* (Galula 2006). Klasické dílo protipovstalecké literatury je rozděleno do několika kapitol, ve kterých se autor detailně zabývá teoretickými východisky pro úspěch protipovstalců³. Upozorňuje také na problémy, se kterými se mohou protipovstalci setkat, a čeho se mají případně vyvarovat. Od teorie pak autor přechází k praxi, tedy k vojenským operacím, ve kterých by mělo být následována osm základních kroků. Ty jsou v této kapitole zároveň definovány. Dalším autorem věnujícím se protipovstalecké strategii je francouzský plukovník Roger Trinquier *Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency* (Trinquier 2006). Ten ve své publikaci rozvíjí teoretický koncept eliminace povstaleckých metod na základě vlastních zkušeností z války v Alžírsku. Jeho koncept byl využit zejména pro upřesnění základních termínů.

Při charakteristice vesnických domobran, které byly významným nástrojem ve Fujimoriho protipovstalecké strategii, čerpá tato práce především z díla German Nuñez Palomino *The Rise of Rondas Campesinas in Peru* (Nuñez 1996). Většina autorů totiž nerozlišuje mezi termínem *rondas*, který se využívá pro domobrany vytvářené samotnými peruánskými rolníky, a termínem Obranné výbory, které vznikaly z popudu armády. Případně se používají tyto dva pojmy jako synonyma, což může být pro některé čtenáře matoucí. Nuñez na rozdíl ve svém díle upozorňuje a také ho vysvětluje. Inspirativní byla pro tuto studii i esej Kurta Weylanda *A Paradox of Success? Determinants of Political Support for President Fujimori* (Weyland 2000). Autor, narozdíl od většiny svých kolegů, totiž tvrdí, že za znovuzvolení Fujimoriho v roce 1995 nestál jeho úspěch v podobě porážky Světlé stezky, ani úspěšné snížení hyperinflace. Větší vliv na voličskou podporu podle něj měly dlouhodobé cíle v podobě sociálních programů.

³ Protipovstalci tento text rozumí síly stojící v opozici povstaleckým hnutím a jednotkám. V případě Peru se jedná zejména o armádu a státní moc.

1. Historický vývoj, působení a ideologické kořeny

Světlé stezky

Od 60. let 20. století se v Peru začínají formovat guerillová hnutí,⁴ která působila proti vládním strukturám, ale stále častěji také proti samotným civilním obyvatelům. Víceméně od počátku jejich působení (tj. od 1. pol. 60. let) se začínají profilovat jednotlivé proudy, které vznikají s cílem vyprovokovat a rozpoutat guerillovou válku. Všem těmto proudům byly společné ideologické základy, které čerpaly ze socialismu a z ideje přerozdělování majetku mezi chudé obyvatelstvo. První guerillový proud byl veden trockistou Hugo Blancem. Jeho zformování inicioval s cílem vyvlastnit haciendy a přerozdělit majetek mezi vesničany, nicméně již v roce 1962 byl armádou zajat a uvězněn. Druhým neúspěšným pokusem byla snaha Javiera Herauda a Héctora Bájara, kteří byli vyloučeni z Komunistické strany Peru. Jejich studentské hnutí však bylo potlačeno policií a mnoho z jeho členů bylo v roce 1963 zastřeleno. Třetím a nejvýznamnějším proudem bylo Movimiento de Izquierda Revolucionaria (Hnutí revoluční levice, MIR). Jeho cílem bylo vytvořit socialistickou společnost, která by však byla propojena s tradičními prvky indiánské společnosti. Tento třetí proud byl ve srovnání s předchozími dvěma relativně úspěšný a také se udržel nejdéle. Peruánské armádě se ho podařilo potlačit až v roce 1965 (Springerová a Špičanová 2006).

Na konci 60. let se začíná etablovat nová guerillová síla – maoistická Světlá stezka, která na sebe poprvé výrazně upozornila vypálením volebních místností v Chuschi (oblast Ayacucho) během prezidentských voleb v roce 1980, ve kterých měl být po dvanácti letech zvolen civilní prezident.⁵ U zrodu Světlé stezky stál profesor filozofie na Univerzitě Huamanga⁶ Abimael

⁴ Pojem *guerilla* vznikl na počátku 18. století během španělského boje proti Napoleonově armádě. Sloužil jako označení pro malou, záškodnickou válku vedenou pohyblivými oddíly využívajícími podpory místního obyvatelstva proti armádě (Pečínka 1998: 13).

⁵ Období od konce první světové války až do současnosti lze rozdělit na šest etap: 1) období populismu a masových stran (1919-1968); 2) období reformních vojenských vlád (1968-1980); 3) období civilní demokratické vlády (1980-1992); 4) *autogolpe* a jeho důsledky (1992 -1993); 5) období "přímé demokracie" (1993-2000); 6) návrat demokratické vlády (2000-dosud) (Palmer 2007: 242-250).

⁶ Univerzita Huamanga v jihoperuánském Ayacucho je jednou z nejstarších univerzit v Latinské Americe.

Guzmán Reynoso.⁷ Světla stezka má kořeny v Komunistické straně Peru (Partido Comunista Peruano, PCP), která se po sovětsko-čínské roztržce (1963) rozštěpila na prosovětskou a pročínskou frakci, takzvanou rudou frakci, kterou si zvolil i Guzmán (Degregori 1994: 52-53).

Komunistická strana Peru – Rudý prapor (Partido Comunista Peruano – Bandera Roja, PCP-BR) vyslala Guzmána v roce 1965 na dvě cesty do Číny, na základě nichž se utvrdil ve svém ideologickém a politickém směřování. Tam se též naučil principům a taktice partyzánské války. V roce 1970 pak Guzmán rozštěpil PCP-BR založením vlastní strany, a to pod názvem Komunistická strana Peru Světlé stezky José Carlose Mariátegui,⁸ známější spíše pod zkráceným názvem Světla stezka (Springerová a Špičánová 2006).

Ideologie Světlé stezky vycházela z marxismu, leninismu a maoismu, přičemž hlavní důraz byl kladen na maoismus období Velké kulturní revoluce. Maoismus byl podle Guzmána jediná správná ideologie, protože je pravdivá. Zdůrazňuje také význam světové revoluce, ke které nemůže dojít bez proletářské ideologie. Bez proletářské ideologie přitom podle něj není „*žádná naděje pro naši třídu a lidi. Bez proletářské ideologie není komunismus.*“⁹ Základem revoluce je násilí, které vede k válce (Degregori 1994: 55).

Vliv pobytu Guzmána v Číně se projevil zejména v jeho chápání role komunistické strany, kterou má sehrát v dosahování socialismu. Revoluce, jakožto nevyhnutelná podmínka, má být vedena právě komunistickou stranou. Důraz klade též na rurální a agrární prostředí, přičemž razí zásadu „obklíčení měst vesnicemi“ (Springerová a Špičánová 2006), jehož výsledkem je spojení rolníků s dělnickým proletariátem. Toto propojení je v pojetí senderistů charakteristické pro „Novou demokracii“, nový typ společenského uspořádání. Vedle diktatury buržoazie a diktatury proletariátu, vyskytujících se v kapitalistických, resp. komunistických státech, je „Nová demokracie“ uspořádáním, které vychází ze senderistického rozdělení moci mezi stranu, armádu a jednotnou frontu. Cílem komunistické strany je vedení mas skrze

⁷ Guzmán byl označován jako "čtvrtý meč marxismu"(vedle Marxe, Lenina a Mao Ce-tunga) či "Rudé slunce" či "předseda Gonzálo" (Pečinka 1998: 207).

⁸ José Carlos Mariátegui (1894-1930) založil v roce 1928 Socialistickou stranu, ze které později vznikla Komunistická strana Peru. Guzmán se inspiroval především jeho myšlenkou adaptace marxismu na latinskoamerické prostředí s většinovým domorodým obyvatelstvem (Springerová a Špičánová 2006).

⁹ Rozhovor s Guzmánem. Dostupné na: http://www.redsun.org/pcp_doc/pcp_0788.htm#BM2 (13. 2. 2011).

vlastní ideologii, armáda je nástrojem represivním a napomáhajícím expanzi a jednotná fronta je mocenským centrem spojujícím revoluční třídy ve společnosti a komunistickou stranu (Springerová a Špičanová 2006).

Na základě snahy získat větší podíl na moci, přistoupila Světlá stezka v roce 1988 k vypracování svého *Všeobecného programu demokratické revoluce*. V něm byly ve čtrnácti bodech proklamovány metody a postupy, jakými má být dosaženo nového státního zřízení dle představ senderistů. Mezi základní a nejpodstatnější body patří zejména destrukce starého komunistického státu (tedy takového, který se vyskytoval v Číně či SSSR v období před nástupem revizionistů) a vytvoření nového centralizovaného státu Lidová republika Peru. Ta měla být založena též na komunistické ideologii a měla odpovídat podobě „Nové demokracie“. Současně tento stát nastolí nový ekonomický řád a nastolí změny i v politické a kulturní oblasti. Klíčovým bodem programu bylo dále zabavení veškerého majetku ve prospěch nového státu, zabavena měla být též zemědělská půda. Podle čtvrtého bodu programu by tak byly narušeny kvazifeudální vazby vyskytující se na venkově a zabavená půda by mohla být přerozdělena mezi chudé a nemajetné obyvatele. Postupovat se mělo dle zásady „*půda tomu, kdo na ni pracuje*“. Změněn měl být též přístup k ženám, jimž měla být garantována rovnost s muži. Program též deklaroval zajištění lepší budoucnosti pro mladé Peruánce, zvýhodňovat a chránit chtěl především matky a děti, stejně tak staré lidi. Ve svých dvou posledních bodech se program vyslovoval pro celosvětovou proletářskou a následně i kulturní revoluci. Právě nové peruánské zřízení se mělo stát jejím iniciátorem. V dosahování revolučních změn se senderisté otevřeně vyjadřovali i pro likvidaci pro ně či nový stát nepohodlných osob.¹⁰

Senderisté se snažili intenzivně budovat podporu především mezi venkovským indiánským obyvatelstvem.¹¹ Za tímto účelem působili senderisté jako vesničtí učitelé či sociální pracovníci. Učili se domorodý jazyk – kečujštinu – a často se připojovali k venkovské komunitě prostřednictvím

¹⁰ Programa general de la revolucion democratica. Dostupné na http://www.solrojo.org/pcp_doc/pcp_gd88.htm. (14. 2. 2011) (Srov. Springerová a Špičanová 2006)

¹¹ Téměř polovinu obyvatel tvoří domorodí Indiáni (45 %), míšenci mezi indiány a bělochy – mestici – zastupují necelé dvě pětiny obyvatel (37 %), zbývajících 18 % je tvořeno bílými obyvateli (15 %) a dalšími národnostmi (Japonci, Číňani, ...). Dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html> (15. 2. 2011).

sňatků. Vůči španělským elitám, které patřily mezi bohaté a vzdělané vrstvy obyvatelstva, se snažili vymezovat skrze vyvolání konfliktu mezi nimi a indiánským obyvatelstvem. Ačkoliv sami senderisté patřili k bílým intelektuálům, snažili se podněcovat nenávisť indiánů k těmto elitám¹² (Pečínka 1998: 208).

Senderisté získali nejdříve silnou podporu právě v departmentu Ayacucho, kde se myšlenky hnutí šířily prostřednictvím profesorů na Univerzitě Huamanga ke studentům a přes ně pak především k venkovskému obyvatelstvu. Šíření revolučních myšlenek nahrával fakt, že Ayacucho patřilo k nejhudším a nejzaostalejším oblastem a peruánská vláda se nijak výrazně nečinila, aby se situace domorodého obyvatelstva zlepšila (Palmer 1994: 52; Springerová 2006).

Světlá stezka na sebe poprvé upozornila v roce 1980, v době, kdy se konaly demokratické volby poté, co vojenská junta předala moc civilním politickým silám.¹³ Zatímco většina levicových skupin odešla do legality s cílem zúčastnit se voleb, senderisté se vydali cestou otevřeného konfliktu. Vypálili proto volební místnost v Chuschi v departmentu Ayacucho. Tímto aktem tak vyjádřili jasný nesouhlas s konáním prezidentských voleb, které z jejich pohledu nebyly přelomové a pouze navazovaly na předchozí režim a měly být jeho pokračováním (Pečínka 1998: 209). Lídrům ve vesnicích proto hrozili smrtí, pokud nerezignují, a někteří byli dokonce zavražděni. Nikdo z ohrožovaných Světlou stezkou se však nedočkal vojenské či politické ochrany ze strany peruánské vlády (Gianotten a de Wit 1994: 97).

Do konce roku 1980 uskutečnili senderisté 240 akcí (Pečínka 1998: 209), okupovali řadu vesnic, ve kterých kromě skutečných zločinců, jakými byli například zloději dobytka, zkorumpovaní soudci a překupníci, likvidovali také tamější vládnoucí elity (starostové i s jejich rodinami, policisté a členové armády či velkostatkáři). Později se likvidačním akcím nevyhnuli ani představitelé církve či zahraniční turisté (Degregori 1998: 136; Basombrío 1998: 434; Pečínka 1998: 210-211). Jak uvádí Degregori (1998: 136), senderisté byli rozhodnutí „rozbít venkov“: „*Při rozbíjení je klíčové ničit. A*

¹² Španělé podle senderistů nesou jako potomci conquistadorů odpovědnost za zničení indické kultury (Springerová 2006).

¹³ Vítěz voleb Fernando Belaúnde Terry byl podle nich reprezentantem "kontinuity fašismu" (Degregori 1994: 55).

ničít znamená nic nezanechat.“ Bylo tedy nutné „...narušit moc bossů, rozhodit moc autorit a napadnout živé síly nepřítelů... vyčistit oblast, nechat pustou planinu.“

Násilnostem Světlé stezky však neunikli ani domorodí venkované. Dvacetiletý boj mezi Světlou stezkou a státními bezpečnostními složkami (armáda, policie) přinesl podle Komise pravdy a usmíření¹⁴, která vznikla v roce 2001 a měla prošetřit zločiny spáchané v letech 1980 až 2000, asi 69 tisíc mrtvých. Z toho 79 % žilo ve venkovských oblastech a 56 % se věnovalo zemědělství a chovu dobytka.¹⁵ Světlá stezka pak měla na svědomí 46 % obětí, 30 % státní bezpečnostní složky a 24 % ostatní účastníci bojů (13 % paramilitaristické oddíly, 1,5 % MRTA¹⁶). Tři čtvrtiny zmizelých a mrtvých (75 %) byly prostého indiánského původu (Springerová 2006).

Komise pravdy a usmíření se zaměřila na vztah mezi chudobou a sociální exkluzí. Právě kombinace těchto dvou proměnných zvyšuje pravděpodobnost, že se jedinec stane obětí násilí. K nejchudším peruánským departmentům patří Ayacucho, Junín, Juanuco a Huancavelica (Springerová 2006). Právě v těchto oblastech také docházelo nejčastěji k útokům a počet obětí byl nejvyšší. Více než 40 % mrtvých a zmizelých bylo z departmentu Ayacucho. Ve všech nejchudších regionech (Ayacucho, Junín, Juanuco, Huancavelica) rozšířených o departmenty Apurímac a San Martín dosáhl počet obětí až k 85 % z celkového počtu.¹⁷

Prezident Fernando Belaúnde Terry¹⁸ (1980-1985) význam Světlé stezky zpočátku podcenil. Od roku 1977 existovaly informace o plánované guerillové kampani v Ayacuchu, a přesto na tyto zprávy Národní zpravodajská služba (Servicio de Inteligencia Nacional, SIN) adekvátně nereagovala. Za podceněním senderistů ovšem stál podle Lewise Taylora (1997) také politický kalkul. Belaúnde totiž nechtěl vzhledem k historickým zkušenostem v zemi

¹⁴ Komisi pravdy a usmíření ustavil prozatímní peruánský prezident Valentin Paniagua, řádně zvolený nástupce Fujimoriho Alejandro Toledo pak existenci a fungování komise potvrdil. V roce 2003 komise uveřejnila výsledky své dvouleté práce v dokumentu o rozsahu pět tisíc stran.

¹⁵ Comisión de la Verdad y Reconciliación, dostupné na: <http://www.cverdad.org.pe/ingles/ifinal/conclusiones.php> (18. 2. 2011).

¹⁶ Revoluční hnutí Túpac Amaru (Movimiento Revolucionario Túpac Amaru) – viz níže.

¹⁷ Comisión de la Verdad y Reconciliación, dostupné na: <http://www.cverdad.org.pe/ingles/ifinal/conclusiones.php> (18. 2. 2011).

¹⁸ Belaúnde zastával úřad již v letech 1963-68, byl však svržen vojenskou juntou.

povolat na pomoc armádu, aby tak nepřišel o vlastní moc. Kvůli nárůstu násilí se však k tomuto řešení musel přece nakonec uchýlit. V prosinci roku 1982 byl vyhlášen výjimečný stav v provincii Ayacucho a do regionu byly poslány speciální antiteroristické jednotky "Los Sinchis", aby situaci stabilizovaly (Berg 1994: 112; Taylor 1997: 43).¹⁹

Sinchis však nedokázaly plně rozlišit, kdo je skutečně terorista a kdo obyčejný civilista, většina jejich příslušníků nebyla totiž schopna hovořit kečujsky a tedy navázat kontakt s tamějším domorodým obyvatelstvem. Civilisté se tudíž často stávali terčem útoku jak vládních jednotek, tak i senderistů. Obě tyto skupiny po nich násilně vyžadovaly spolupráci (Pečinka 1998: 210). To, co se dělo, nejlépe ilustruje prohlášení exministra obrany v rozhovoru z roku 1983 generála Luise Cisnerose: „*Policie neví, kdo jsou senderisté, ani kolik jich je, ani kdy zaútočí. Dosáhnout úspěchu může policie jedině zabíjením senderistů i ne-senderistů. Zabijí 60 lidí a mezi nimi budou nanejvýš tři senderisté (...) a policie určitě řekne, že těch 60 lidí byli senderisté.*“ Později doplnil svůj projev o poznámku: „*Jestliže je nutné zabít 80 nevinných, abychom zabili dva nebo tři senderisty, pak to nevadí (...) Venkované se musí rozhodnout, jak si přejí zemřít: se senderisty, nebo s armádou.*“ (Taylor 1997: 43). Neutěšenou situaci domorodého rolnického obyvatelstva také dokresluje případ vesnického vůdce z Pampy Cangallo, který byl v roce 1983 zatčen policií a obviněn ze spolupráce se senderisty. Policie ho zadržovala několik týdnů, ale nakonec ho po protestech vesnické komunity propustila. O měsíc později však byl zavražděn senderisty, kteří na jeho těle zanechali papírový vzkaz: „*Toto se stane kolaborantům imperialismu!*“ (Gianotten a de Wit 1994: 67).

Násilí v zemi gradovalo a v letech 1983 a 1984 zahynul nejvyšší počet obětí za celé dvacetileté období guerillových aktivit v Peru. Během dvou let zemřelo 19 468 lidí, tedy 28 % z celkového počtu obětí.²⁰ V polovině roku 1984 byl pak vyhlášen výjimečný stav ve 13 departmentech, nejhorší situace přitom byla v departmentech Ayacucho, Huancavelica a Apurímac

¹⁹ Vyhlášení výjimečného stavu předcházely březnový útok asi 50 senderistů na tamější vězení, ze kterého osvobodili drogové dealery a na 54 dalších vězňů. Dostupné na: http://www.larouchepub.com/other/1995/2246_sendero.html (18. 2. 2011).

²⁰ Comisión de la Verdad y Reconciliación, dostupné na: <http://www.cverdad.org.pe/ingles/ifinal/conclusiones.php> (18. 2. 2011).

(Springerová 2006). Neúspěch Belaúndeho vlády v boji se Světlou stezkou spočíval především v nedostatečné protipovstalecké strategii. Armáda nebyla schopná s guerillou efektivně bojovat, postrádala totiž nejen schopné vůdce znalých způsobu boje v guerillových válkách, ale i kvalitní zpravodajské služby. Situaci také neulehčila ekonomická krize v zemi či korupční vládní skandály (Obando 1998: 386-388).

Se senderisty si však nedokázal poradit ani Belaúndův nástupce Alan García Pérez (1985-1990).²¹ I když vytvořil plán sociálních změn zaměřený na rolníky a nejchudší oblasti, což měl být způsob jak čelit guerillovým povstalcům, a ustanovil také Mírovou komisi. Ta měla řešit případy těch, kteří byli zadrženi a obviněni z terorismu, avšak skončila po čtyřech měsících své činnosti (Muñoz 1998: 451-452; Springerová: 2006).²² García stejně jako jeho předchůdce nedokázal čelit ekonomickým problémům, poklesu životní úrovně a stále rozšířené korupci, které ještě více prohlubovaly krizi v zemi. Kromě toho i přes veškeré deklarace snahy zlepšit situaci chudých rolníků, vláda nic zásadního neudělala (Taylor 1997: 45).

Za éry působení Belaúndeho a Garcíi se podařilo zajmout pouze dva vysoce postavené členy Světlé stezky blízké Guzmánovi, kterými byli Antonio Díaz Martínez (zajat v prosinci 1983) a Osmán Morote (zajat v červnu 1988). Nicméně jejich zadržení nijak výrazně nesnížilo akceschopnost Světlé stezky (Taylor 1997: 46).²³

Vedle Světlé stezky se v Peru začala formovat i revoluční guerilla Revoluční hnutí Túpac Amaru (Movimiento Revolucionario Túpac Amaru, MRTA)²⁴. Jednalo se o početně mnohem slabší uskupení,²⁵ které se profilovalo jako guerilla operující ve městech. MRTA se od Světlé stezky odlišovala

²¹ García byl znovu zvolen prezidentem v roce 2006, jeho mandát končí v letošním roce.

²² Jedním z důvodů bylo to, že García nikdy řádně nedefinoval mandát komise a také v souvislosti s brutálním masakrem senderistických vzbouřenců v červnu 1986, kdy se většina členů komise, mezi kterými byli například představitelé církve a akademické půdy, rozhodla rezignovat (Muñoz 1998: 466).

²³ Na konci Belaúndova mandátu se přímé i nepřímé škody na majetku způsobené boji mezi armádou a Světlou stezkou vyšplhaly k jednomu bilionu dolarů. Ke konci volebního období Garcíi už to bylo 14 bilionů dolarů (Palmer 2007: 246-247).

²⁴ MRTA odvozuje svůj název od největšího indiánského povstání v Latinské Americe, ke kterému došlo v roce 1780 na území dnešního Peru a Bolívie. Do čela tohoto povstání se postavil José Gabriel Condorcanqui, který si nechal říkat Túpac Amaru a který byl po své prababičce skutečným potomkem Túpaca Amaru, posledního inckého panovníka, jež byl popraven Španěly v roce 1571 (Springerová a Špičanová 2006).

²⁵ MRTA čítala maximálně tisíc stoupenců (Springerová a Špičanová 2006).

zejména ideologicky. Snažila se změny provést po vzoru kubánské revoluce a i podoba výsledného režimu měla odpovídat vzoru, jaký na Kubě vybudoval Fidel Castro (Springerová a Špičánová 2006; Stern 1998: 5). Zejména odlišné ideologické názory vytvářely výrazné třecí plochy mezi Světlou stezkou a MRTA. Vzájemně se považovaly za konkurenty a často tak docházelo ke střetům. Jejich frekvence stoupla zvláště poté, co MRTA začala zasahovat i na území, která ovládala Světlá stezka. Hlavní konflikt mezi oběma guerillami se odehrál v polovině 80. let v údolí Huallaga v departmentu San Martín, který je znám rozsáhlými kokovými plantážemi.²⁶ MRTA zde měla dva zájmy: snažila se napojit na obchod s kokainem a též chtěla na svoji stranu získat místní rolníky. Tím ohrožovala pozici Světlé stezky, které se nakonec podařilo MRTA odsud vytlačit²⁷ (Springerová a Špičánová 2006). Kontrola údolí, kde bylo soustředěno kolem 60 až 65 % světové výroby kokainu, a spolupráce s narkomafií přinesly senderistům vysoké finanční příjmy, díky kterým mohli mimo jiné více podporovat své zázemí či si vylepšit své úkryty (Gonzales 1994: 129, 141; Pečínka 1998: 212).

Senderisté ke kontrole oblasti a domorodých obyvatel nevyužívali brutálních metod v podobě násilí a vraždění jako všude jinde. Civilní obyvatele získávali na svoji stranu především tím, že jim zpočátku poskytovali ochranu. Jak uvedl Lucas Cachay, bývalý šéf obranné fronty San Martín: *„Co pěstitelé chtějí, jsou peníze a ochrana. Překupníci jim tvrdí, že cena koky klesla, protože jí je na trhu víc než dostatek. Ví [pěstitel], že to není pravda, ale nemají nikoho, kdo by je chránil. To je to, co jim dává Sendero: ochranu (...) Kromě toho tím, že v oblasti jsou peníze, kvete tam i alkoholismus, lenost a násilí (...) Sendero tyto neřesti zastavila a přinutila všechny pracovat. Zavřela také*

²⁶ V roce 1987 podle oficiální vládní zprávy bylo 95 % ekonomiky v oblasti založené na nelegálních aktivitách drogových překupníků nebo produkci koky (Gonzales 94: 124).

²⁷ MRTA prošla na počátku 90. let vnitřní krizí, která pak vyvrcholila v roce 1992, kdy byl zajat a uvězněn zakladatel a vůdce hnutí Victor Polay Campos i jeho nástupce Peter Cardenas Schulze. Guerilla pak už nedokázala plně obnovit svoji činnost. Překvapivě však na sebe upozornila ještě v roce 1996, kdy se v sídle japonského velvyslance v Limě konala slavnostní recepcie, kde byli přítomni zahraniční novináři, diplomaté, podnikatelé i představitelé peruánské vlády. MRTA na slavnost vtrhla a zajala na 500 rukojmích včetně rodinných příslušníků Fujimoriho i českého velvyslance Lubomíra Hladíka. Všechna rukojmí byla nakonec osvobozena nejenom díky vyjednávání, ale i díky vykopání tunelu pod budovou ambasády, prostřednictvím kterého se do budovy dostala speciální jednotka peruánské armády a zbývající rukojmí osvobodila a únosce postřílela (Pečínka 1998: 217-218).

všechny diskotéky, nevěstince, vyvraždila homosexuály a vyhnala prostitutky“ (Gonzales 1994: 129, 141).

Na počátku 90. let působila Světlá stezka ve 21 ze 24 departmentů a počet aktivních bojovníků se pohyboval mezi 4 až 10 tisíci, počet sympatizantů pak v rozmezí 50 tisíc až 100 tisíc (Ron 2001: 569; Springerová 2006; Taylor 1997: 45). Svoji moc také upevnila v hlavním městě Limě ²⁸ a působila i v zahraničí, příkladem toho byly akce v jižním Ekvádoru a severní Bolívii. Někteří senderisté také působili mimo jihoamerický kontinent, a to na amerických a západoevropských univerzitách (Pečínka 1998: 214).

V roce 1990 aktivita senderistů narůstala a situace v zemi se nelepšila, naopak politická i ekonomická situace vedla ke stále více se prohlubující celkové krizi. Na polovině území byl vyhlášen výjimečný stav, a armáda tak mohla mnohem flexibilněji a svobodněji používat metody boje proti teroristickým akcím Světlé stezky. Situaci v Peru v roce 1990 komplikovalo i stále aktivní působení guerilly MRTA, ačkoli ta byla umírněnější a nepáchala takové škody (Springerová a Špičanová 2006).

Zásadní zlom přišel až v roce 1990, kdy se konaly prezidentské volby, ve kterých překvapivě zvítězil dosud politicky neznámý rektor zemědělské univerzity s japonskými předky Alberto Fujimori, jenž kandidoval za stranu Cambio 90 (Změna 90). Jeho úspěch je vysvětlován jako důsledek frustrace Peruánců z politické situace v zemi. Právě Fujimori dokázal i přes své nedostatečné politické zkušenosti nastolit ekonomickou obnovu a porazit Světlou stezku (Palmer 2007: 246; Weyland 2006: 14).

²⁸ Senderisté se na Limu zaměřili již v polovině 80. let posílení svými úspěchy na venkově. V rámci městské strategie se zaměřovali na přerušení dodávek potravin či elektřiny do peruánské metropole. V roce 1982 na Nový rok či při návštěvě papeže v roce 1985 například dokázali narušit elektrické rozvodné sítě a celá metropole tak byla beze světla (Springerová 2006).

2. Reakce obyvatelstva na Světlou stezku

Jak uvádí čínské přísloví *"guerilly jsou mezi lidmi jako ryby v řece: řeka sama o sobě existovat může, ryba ne."* (cit. dle Taylor 1997: 35). Význam této premisy senderisté, jejichž domovem se staly především Andské výšiny, následovali, a snažili se tak na svoji stranu získat domorodé rolníky pomocí znalostí o místním obyvatelstvu a též díky znalostem historických i geografických determinant země. Působili ve vesnicích v místních školách či na úřadech. Chudé domorodé obyvatelstvo si získali na svoji stranu tím, že se za něj postavili v boji proti těm, kteří obyvatelstvu činili příkoří či je poškozovali například krádežemi dobytka. Senderisté získali na popularitě také díky trestání zkorumpovaných soudců, ale i jiných státních úředníků. Podpora Světlé stezky tak byla zajišťována ve jménu selektivního zabíjení. Vraždění byli pouze ti, kteří byli domorodými Peruánci vnímáni jako „špatní“ (Gianotten a de Wit 1994: 70; Isbell 1994: 84).

Vesničané v Chuschi v departmentu Ayacucho, kde senderisté v roce 1980 spáchali svoji první velkou akci a vypálili volební místnost, podporovali Světlou stezku první dva roky. Důvodem této náklonnosti byl soulad krátkodobých cílů obou skupin. Mezi tyto vzájemně korespondující záměry patřilo zbavit se nepřátel sužujících život vesničanů, vybudovat lepší školy a zorganizovat místní rady, jež by vládly bez korupce. Obraz budoucího a lepšího Peru, jak si ho představovali sami vesničané, se však lišil od plánů senderistů v dlouhodobějším horizontu. Senderisté postupně začali snižovat i vliv samotných obyvatel, kteří mohli v čím dál menší míře ovlivnit svoji vlastní budoucnost. Po dvou letech vzájemného soužití se situace Peruánců velmi rychle zhoršovala. Billie J. Isbell (1994: 89-90) situaci vystihuje slovy: *"...místní obyvatelé si tak začínali uvědomovat, že nejsou součástí revoluce."* To se potvrdilo poté, co byla vytvořena lidová armáda. Ta v plánech Světlé stezky měla plnit pouze roli síly, která bude zadržovat případný vládní útok, a poskytne tak dostatečný prostor pro bezpečný ústup senderistických povstalců

Dalším důvodem odklonu obyvatel od Světlé stezky byly čím dál častější útoky proti samotnému obyvatelstvu. Jejich terčem se stávali představitelé obcí a místních komunit, posléze i jejich řadoví členové.

S počtem těchto vražedných akcí namířených proti samotným Peruáncům úměrně stoupal i jejich pasivní odpor. V oblastech, kde byly praktiky Světlé stezky nejkrutější, začali dokonce domorodí Indiáni plánovat násilné vzepření proti povstalecké skupině. Tyto odvetné akce byly plánovány již od roku 1982, tedy teprve dva roky od první násilné akce Světlé stezky. Toho pak využily státní ozbrojené složky, které začaly venkovany podněcovat k aktivnějšímu odporu.²⁹ Výjimkou byl department Ayacucho, kde se povstalci těšili podpoře místních obyvatel především proto, že senderisté zde zabíjeli stále jen ty "zlé" (Gianotten a de Wit 1994: 70-71).

Jak však upozorňuje Billie J. Isbell (1994: 80), důvody počáteční podpory senderistů domorodými obyvateli je třeba vidět také v historických souvislostech oblasti jižních And, ve které se odehrála pro Peru významná povstání. Andské domorodé obyvatelstvo bylo také klíčové pro národní hnutí odporu během pacifické války (1879-1883). Vesničané v této oblasti v sobě mají hluboce zakořeněný nacionalismus a nedůvěru v majitele pozemků,³⁰ církev a armádu. Světlá stezka se tak setkala s podporou domorodých vesničanů právě i proto, že pokračovala v této historické zkušenosti bojem proti majitelům haciend i státu samotnému.

Senderisté si na jimi okupovaném venkově vybuodovali sofistickou síť, prostřednictvím které měli pod kontrolou místní obyvatelstvo. Její součástí byly lidové výbory, které musely pravidelně vykazovat činnost komisařům. Komisaři působili po celé zemi a sestavovali seznamy obyvatel, včetně informací o místních sňatcích či pohřbech, kontrolovali zemědělskou produkci, prováděli i takzvané lidové soudy. Během nich veřejně popravovali své vlastní nepřátele a oponenty (Gonzales 1994: 128; Pečinka 1998: 210). Jak uvádí José E. Gonzales (1994: 128) na příkladu působení senderistů v „kokovém ráji“ v údolí Huallaga, právo, dle něhož se museli řídit všichni členové Světlé stezky, mělo dvě hlavní části. Senderistické právo se skládalo ze tří základních pravidel a osmi příkázání. Mezi pravidla patřilo „*dodržovat pořádek, nevít si*

²⁹ K vykonávání spravedlnosti vyzval venkovany také prezident Fernando Belaúnde Terry, který v roce 1982 při svém veřejném projevu pronesl, že ten, kdo zabije skupinu senderistických bojovníků, dá tak ostatním příklad dobrého občanství. Ve svém projevu také vyzdvihl ty, kteří vzali spravedlnost do svých rukou (Gianotten a de Wit 1994: 75).

³⁰ Právě majitelé pozemků se během pacifické války, především v období chilské okupace, nepostavili na stranu venkovanů, ale naopak kolaborovali s chilskými okupanty (Isbell 1994: 80).

od „mas“ ani jedinou jehlu či nit' a vše, co bylo zabaveno, vrátit zpět.“ Druhou část pak tvořilo osm následujících příkázání: „mluvit zdvořile; zaplatit poctivou cenu za vše nakoupené; vrátit vše vypůjčené; nahradit vše zničené nebo poničené; neudeřit ani nezranit člověka; nezabavovat zemědělskou úrodu; neznásilňovat ženy a nezacházet špatně s vězni.“ Mezi činnost komisařů patřil také dohled na to, aby se senderistické právo dodržovalo.

Senderisté se těšili sympatiím³¹ napříč peruánským obyvatelstvem, mezi ženami, muži, mladými, starými i bilingvními obyvateli mluvícími nejen kečujsky, ale i španělsky.³² Naopak velmi negativní postoj rovnající se odporu k nim zaujímali majitelé pozemků či obchodníci, jež se stávali terčem jejich násilných akcí. Senderistům se sice podařilo získat si na svou stranu chudé Peruánce, avšak nedokázali je mobilizovat pro aktivní podporu. Když se například členové Světlé stezky poprvé v roce 1981 objevili v provincii Andahuaylas v departmentu Apurímac, která sousedí se senderistickou baštou Ayacucho, stavěli se k nim tamější venkované neutrálně. O rok později, po senderistickém vyvražďování politických elit, si Světlá stezka sice získala sympatie místních obyvatel likvidací „bohatých“, avšak za podmínky, že se násilnosti nedotknou i jich samotných. Důležitou se tak v postoji domorodých Peruánců stala skutečnost, zda zavražděný byl jedním z nich, tedy chudý rolník, nebo naopak bohatý vesničan, který si svůj úděl zasloužil, protože „předstíral, že nemluví kečujsky, a držel se stranou od vesnické komunity.“ (Berg 1994:114, 119).

Vesničané na začátku první poloviny 80. let podporovali aktivity senderistů, dodávali jim například jídlo, přestože sami trpěli jeho nedostatkem. Vstupovali také do lidových výborů, jelikož věřili senderistům slibujícím lepší budoucnost bez chudoby a nerovnosti pro všechny (del Pino 1998: 170). Mladí lidé se k Světlé stezce často přidávali kvůli ušlechtilým hodnotám, které senderisté podle nich nabízeli, bez odporu se tak zcela podřizovali až autoritářským praktikám (Pečínka 1998: 210).

³¹ V tomto smyslu je třeba rozlišovat mezi sympatiemi, pasivní a aktivní podporou. „*Sympatie znamená obecný nebo specifický souhlas s filozofií a aktivitami guerilly. Pasivní podpora odkazuje na vůli tolerovat přítomnost guerilly a nepodnikat žádné akce proti ní (například informovat policii). Aktivní podpora se vyznačuje podporou a spoluprací s guerillou.*“ (Berg 1994: 114)

³² Výjimkou byl department Puno, kde Světlá stezka nedokázala získat na svoji stranu tamější obyvatelstvo kvůli úspěšné pozemkové reformě (Pečínka 1998: 213).

Další známky odporu z řad vesničanů se objevily ve chvíli, kdy Světlá stezka začala do svých řad násilně rekrutovat děti.³³ Právě tehdy se začíná mezi vesničany šířit pochybnost, zda je senderisté nevyužívají jen pro svůj vlastní prospěch. Mladí Peruánci tak přibližně v polovině 80. let začali často odmítat přidat se i přes svůj počáteční entusiasmus k senderistům. Na to však Světlá stezka odpovídá brutálním terorem a nebála se vyvraždovat pro „neposlušnost“ celé rodiny. To vedlo k migraci obyvatel z oblastí ovládaných Světlou stezkou do regionů, v nichž kontrolu neměla. Ty, kterým se to nepodařilo a byli chyceni, čekala krutá veřejná smrt na výstrahu ostatním (del Pino 1998: 171-172, 185). Život vesničanů pod tvrdou rukou senderistů dokresluje svědectví jednoho z nich: *„Ta žena byla potrestána 50 ranami bičem, protože mluvila, protože si stěžovala na špatnou distribuci sklizně. Byla to chudá rodina a ona byla opilá. A oni [senderisté] jí oholili celou hlavu. A tomu druhému dali taky 50 ran a ušmikli mu nůžkami uši (...) Lidé na to jen řekli: potrestáni, ale nezabiti. Nic víc.“* (Degregori 1998: 136-137).

Situace se ještě více zhoršila kvůli armádě, která měla za cíl zlikvidovat Světlou stezku, avšak nedokázala rozlišit mezi tím, kdo je skutečně členem guerilly a kdo ne. Vesničané se tak ocitli pod terorem ze strany senderistů, ale i státních ozbrojených složek. Armáda totiž nasadila nerozvážnou protipovstaleckou strategii založenou na teroru vůči vesničanům (Manrique 1998: 193). Migrace obyvatel tím získala další rozměr. Peruánci, kteří do té doby prchali pouze před senderisty, byli nuceni prchat i před násilnostmi peruánské armády. V roce 1985 Mírová komise uvedla, že k migraci z departmentu Ayacucho bylo donuceno 50 tisíc tamějších obyvatel, kteří se usadili především ve městech Lima, Ica a Huancayo (Smith 1994: 151).

Když armáda po vyhlášení výjimečného stavu zaútočila v Ayacuchu, členové Světlé stezky chránili především sami sebe a neposkytli ochranu tamějším obyvatelům, které oproti předcházejícím slibům nechali napospas armádě. Z toho důvodu se tamější obyvatelé snažili s armádou navázat dobré vztahy a stala se pro ně ve srovnání se senderisty menším zlem. Avšak vzhledem k tomu, že hlavním cílem armády bylo v této době přetrhat vazby

³³ Děti byly i často kradeny. Procházely také vojenským tréninkem, nejlépe ve věku osmi až devíti let, aby se pak ve dvanácti letech mohly plnohodnotně zapojit do válečného tažení „připraveny zabít nebo zemřít“ (del Pino 1998: 174).

mezi senderisty a venkovany za jakoukoliv cenu, obrátili se vesničané následně i proti armádě. Vesničané se tak dostali do situace, kdy byli vystaveni násilí Světlé stezky a nátlaku armády. Jak uvádí Degregori (1998: 141-142), Světlá stezka měla možnost znovunavázání na první zpřetrhané vazby, jelikož po rozpoutání genocidního násilí proměnily ozbrojené armádní síly oblast Ayacucho v Armagedon.

Taktikou armády bylo donutit rolníky, aby v departmentech Apurímac, Ayacucho, Huancavelica a Junín vytvářeli protisenderistické milice – *rondas* (Rondas Campesinas, později nazývané Comités de Autodefensa Civil - CACS)³⁴. Tyto rolnické oddíly však nebyly často schopny bez pomoci armády efektivně fungovat³⁵ a mnohdy sloužily státním ozbrojeným složkám jen jako obranný val. Stejně tak jako povstalci používali obyvatelstvo jako jakýsi „narázníkový štít“ před armádou, dostávali se místní do stejné pozice i v případě spolupráce se státními ozbrojenými složkám. Vytváření domobran provokovalo senderisty k násilnostem nejen vůči členům těchto složek, ale i jejich rodin (Starn 1998: 225, 229; Pečinka 1998: 211). Na druhou stranu i přes hrozby, násilí a vraždění³⁶ vzbuzovaly *rondas* ve vesničanech hrdost a pocit, že jsou schopni být více než oběťmi války. Jak popsal šéf jedné z milic v Ayacuchu, „*už nejsme jen poddajná jehňata, která se nechají vést na porážku.*“ (Starn 1998: 247).

První veřejný masakr senderistů na vesnickém obyvatelstvu, který byl odpovědí na aktivity armády i *rondas*, je znám jako Lucanamarský masakr, při němž v dubnu 1983 zavraždili členové Světlé stezky přes 80 civilistů. Vůdce Stezky Guzmán se posléze k masakru vyjádřil způsobem, který věrně vystihuje odhodlání povstalců a celkovou situaci v Peru: „*Ani oni, ani my nezapomeneme. Viděli [vesničané a armáda] odpověď, jakou by si nikdy*

³⁴ Rondas Campesinas vznikaly už ke konci 70. let z vůle samotných rolníků s prvotním cílem obrany majetku před zloději, později především jako ochrana před násilnostmi Světlé stezky. Armáda začala *rondas* využívat na konci roku 1982 v departmentu Ayacucho (del Pino 1998: 163, Mauceri 1991: 102). *Rondas* se například těšily podpoře prezidenta Alana Garcíi, který zastával filosofii, že válka senderistů je válka proti rolníkům, a ti proto mají právo se bránit (Mauceri 1991: 101).

³⁵ *Rondas* si však připisují i úspěšné akce, při kterých se ukázalo, že jsou schopni řešit problémy vesničanů (například korupci, zloděje apod.) s mnohem menší intenzitou násilí (Degregori 1998: 135).

³⁶ Senderisté také trestali obyvatele vesnic, které *rondas* vytvářely. Známý je případ z Ayacucha, kdy zavraždili 18 vesničanů (mezi nimi i čtyřletou holčičku a 82letou ženu) za to, že „*kolaborovali s rondas*“ (Starn 1998: 229).

nepředstavili. (...) Znovu opakují, principální bylo přinutit je pochopit, že jsme ,těžko rozkousatelná kost‘ a že jsme byli schopni udělat cokoliv, cokoliv.“ (Degregori 1998: 143) Senderisté tak byli rozhodnuti zvítězit ve svém revolučním tažení za každou cenu. Jak prohlásil Guzmán o několik let později, *„vítězství revoluce bude stát miliony životů“* (Degregori 1998: 143). Peru se tak v první polovině 80. let zmítá v občanské válce, jejíž konec přinese až v 90. letech politicky nezkušený Alberto Fujimori.

3. Teorie protipovstaleckých metod

V rámci protipovstaleckých metod³⁷ můžeme rozlišit dvě roviny analýzy. První se zaměřuje spíše na taktickou stránku zahrnující teoretická východiska, druhá se pak soustředí na konkrétní možnosti řešení a operací, jakými je možno protipovstalecká hnutí eliminovat. První část této kapitoly se bude zaměřovat na rovinu první, tedy teoreticko-taktickou.

Z teoretického pohledu lze rozlišovat tři různé způsoby násilného uchopení moci: revoluci, spiknutí a povstalecké hnutí.³⁸ D. Galuly (2006: 2) *revoluci* charakterizuje jako náhlý, spontánní a krátký rozvrat, který je spíše náhodným jevem.³⁹ V revoluci jsou podle něj hybatelem masy a až později se objeví vůdci. *Spiknutí* je naproti tomu tajná akce skupiny povstalců s cílem svrhnout vládnoucí elity v zemi. Právě proto, že se jedná o tajné spiknutí, nemohou do něj být zahrnuty masy, a ačkoliv mohou přípravy trvat poměrně dlouho, samotná akce je rychlá a krátká. D. Galula označuje spiknutí za vždy riskantní. Jako příklad uvádí spiknutí proti Hitlerovi v roce 1944, které nebylo úspěšné. *Povstání*⁴⁰ je takovým způsobem uchopení moci, jehož cílem je dosažení přechodného stavu dlouhotrvajícím a postupným a přesně vymezeným metodickým bojem. Tento přechodný stav je pak využit

³⁷ D. Galula se ve svém díle zaměřuje především na definici teorie boje proti povstalcům s cílem neutralizovat, případně zlikvidovat hnutí využívající formu guerillového boje. Obecně se uvádí tři možné formy tohoto způsobu boje: (a) „guerilla jako strategie boje za frontovou linií, která je podporou hlavního bojového úsilí nepřítele (např. partyzánské hnutí na obsazeném území SSSR ve druhé světové válce)“, (b) „guerilla jako hlavní strategie boje, kdy je jejím cílem velkým množstvím malých střetů vyčerpat a tím i zcela vojensky porazit nepřítele,“ (c) „guerilla jako etapa války, po níž dochází k přeměně guerillových bojovníků (partyzánů) na regulérní armádu (v tomto pojetí guerillu vnímali i její dva nejvýznamnější teoretici Mao Ce-tung a Ernesto Che Guevera),“ (Mareš 2001: 23).

³⁸ V souvislosti s guerillovým, potažmo povstaleckým, způsobem boje se pojí také otázka terorismu. Existuje několik přístupů, které představuje ve své knize *Terorismus a demokracie* Maxmilián Strmiska. Sám pak tvrdí: „Lze však konstatovat, že čím více se logika guerilly řídí logikou brutální psychologické války, tím je bližší terorismu.“ (Strmiska 2001: 20) O rozlišení pojmů terorismus a guerilla se také pokouší Miroslav Mareš (2001) ve svém článku *Vymezení pojmů terorismu, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii*.

³⁹ Sem Galula (2006: 2) řadí například Francii v roce 1789, Čínu v roce 1911 či Maďarsko v roce 1956.

⁴⁰ Galula používá termín „insurgency“, který využívá i v souvislosti s definicí boje proti povstalcům. Avšak v českých podmínkách můžeme najít rozdílný přístup v chápání pojmu povstání a povstalci, přičemž tyto dva pojmy jsou od sebe striktně rozlišeny. Srov. vojenské odborné on-line periodikum. Dostupné na: http://doctrine.cz/2_09_A1.html (3. 4. 2011).

k uchopení moci a ke zhroucení stávajícího režimu. V porovnání s předchozími dvěma typy jsou hybatelem vůdci, kteří zmobilizují masy a ke změně mocenských struktur postupují společně. Typickým příkladem tohoto způsobu je například Kypr v letech 1955 až 1959.

V případě boje proti povstaleckým hnutím definuje D. Galula (2006: 43) dva typy těchto bojů. Rozlišuje mezi protipovstaleckým bojem v takzvané „*studené revoluční válce*“ („cold revolutionary war“) a „*horké revoluční válce*“ („hot revolutionary war“). Zatímco v první jmenované povstalci operují v rámci legálního systému a bez násilí (vytvářením politických stran či koalic), ve druhé zmíněné se povstalci uchylují k ilegální činnosti a k násilnostem. Pojem *revoluční války* chápe D. Galula jako vnitřní konflikt, jemuž je opositem válka konvenční. Zatímco v konvenční válce využívají obě strany podobné prostředky s cílem porazit svého soupeře v přímé a otevřené bitvě (tzv. symetrický způsob boje), v revoluční válce se podle D. Galuly soupeři řídí specifickými pravidly, která jsou však akceptovatelná pouze pro jednu stranu. „*V boji mezi lvem a mouchou, není moucha schopná lva skolit a lev zase nemůže létat*“ (Galula 2006: xii). Jedná se tedy o asymetrický způsob boje, kdy na jedné straně stojí dobře vyzbrojená armáda, na straně druhé pak materiálně i organizačně slabší povstalecké, respektive guerillové hnutí.

Je třeba rovněž upozornit na to, za jakých podmínek se vlastně mohou povstalecká hnutí rozvíjet. Jako dvě základní podmínky definuje D. Galula (2006: 45-46) existenci *příčiny*, o kterou se mohou povstalci opírat (například nerovnost ve společnosti, chudoba apod.) a *počáteční slabost oponenta*, tedy neschopnost či neochota adekvátně reagovat. Mezi další podmínky, které však nejsou nezbytně nutné, patří *geografické faktory* (geografická poloha země, tvar jejího území, velikost, klimatické podmínky či počet obyvatel)⁴¹ a *podpora zvenčí*⁴².

⁴¹ Podle Galuly (2006: 25) bude ideální situací pro povstalce velký ostatními zeměmi obklopený stát (*landlocked country*) ve tvaru tupocípé hvězdy, na hranicích s horami pokrytými džunglí a v pláních s roztroušenými bažinami, s mírným podnebným pásmem a s rozptýleným venkovským obyvatelstvem a s primitivní ekonomickou úrovní. Naopak protipovstalci budou preferovat malý ostrov ve tvaru ostrocípé hvězdy se shlukem rovnoměrně vzdálených měst, která jsou vzájemně oddělená pouští. Ideální je pak tropické či arktické klima a výroba na průmyslové úrovni.

⁴² Podpora zvenjšku může mít různou formu, a to morální (sympatie veřejnosti), politickou (například diplomatickou cestou projevený nesouhlas jiné země), technickou (například rady pro povstalce jak vést politické a vojenské operace), finanční a vojenskou (poskytování vybavení apod.) (Galula 2006: 25).

Roger Trinquier (2006: 52) srovnává možnosti a potenciál guerilly s tradiční armádou. Armáda disponuje dobře trénovanými vojsky, s dostatečným vybavením, je schopná se pohybovat rychle prostřednictvím motorových dopravních prostředků a má velmi dobře organizovanou informační síť, která ji zvyhodňuje při kontrole situace. Naopak guerilla se – alespoň zpočátku – potýká s nepočetným a nedostatečně vyzbrojeným vojskem, které se může potýkat i s dalšími materiálními nedostatky. Motorových prostředků využívá sporadicky a její příslušníci jsou spíše pěšáky pohybujícími se v terénu. K dispozici také nemá tak sofistikovanou komunikační síť, stejně jako komunikační technologie schopné přenášet informace na velké vzdálenosti, což jí sťažuje pohyb v terénu. Na druhou stranu guerilla sama určuje terén, ve kterém se bude pohybovat a je pro ni dobře známý.⁴³ Díky tomu se v něm partyzáni rychle pohybují a také se v něm umějí v případě potřeby skrýt. Oproti armádě mají těsnější a bližší vazby na místní obyvatelstvo. To jim také dodává informace o pohybu armády a často (i díky proniknutí partyzánů do armádních struktur) o jejich plánech. Tato náklonnost domorodého obyvatelstva může být jak spontánní, tak vynucená terorem. Armáda postrádá vazby na obyvatelstvo i detailní znalost terénu. Dostává se pak mnohdy do problematických situací při získávání informací o záměrech povstalců. Dle Trinquiera je právě tato skutečnost zásadní pro úspěch v bitvě. „*Dokud neztratí [guerilla] tuto podporu, nemůžeme ji překvapit, i když se sama dopustí chyb, což je však nepravděpodobné, pokud je dobře trénovaná a otrlá v boji.*“ (Trinquier 2006: 47). Guerilla totiž vítězí, když neprohrává, zatímco armáda prohrává, když nevíteží.⁴⁴

V této spojitosti D. Galula (2006: 66-67) připomíná, že zatímco v konvenční válce je jediným cílem vojáků porazit nepřítele, v protipovstalecké válce je posláním vojáků pomoci vládě získat podporu obyvatelstva a přitom se zapojit do reálné politiky. Vláda, která bojuje proti povstalcům, proto potřebuje vůdce, kteří rozumějí povaze války.⁴⁵

⁴³ Ze strategických důvodů se jedná často o terén nevhodný pro těžkou techniku, armáda se tak musí pohybovat, stejně jako partyzáni, bez motorizace, bez logicky znevýhodňuje. Je tak nucena v tomto smyslu přistoupit na pravidla určená partyzány (Trinquier 2006: 52-53).

⁴⁴ Válka tak trochu jinak. Dostupné na: <http://www.palba.cz/printview.php?t=3035&start=0> (13. 3. 2011).

⁴⁵ D. Galula (2006: 67) uvádí dva způsoby, jak takovému lídru získat, a to cestou vzdělávání a tréninku v technice protipovstaleckého válčení nebo a priori či přirozenou selekcí. Autor

D. Galula (2006: 4) i R. Trinquier (2006: 53) se shodují na tom, že klíčová je pro povstalce i armádu podpora obyvatelstva. Bez ní nemůže guerilla existovat, jelikož se o ni opírá jak informačně, tak materiálně. Cílem armády je vazby guerilly na obyvatele zpřetrhat, a tím vyhnat partyzány z vybrané oblasti a umožnit obyvatelům vytvořit vlastní obranné struktury. Ustavení těchto organizací je dle R. Trinquiera prioritou armády v každé oblasti, v níž povstalci operují. Jedině tak se mohou stát základnami, z nichž bude moci armáda operovat. (Trinquier 2006: 53-54) V této souvislosti D. Galula (2006: 52) upozorňuje na to, že cílem armády není „*vyčistit oblast*“ od povstalců, ale „*udržet oblast čistou*“. A toho lze dosáhnout jen s podporou obyvatelstva.

Vyvstává však otázka, jak podporu obyvatel vlastně získat. A to nejenom ve formě sympatií, ale i aktivní participace v boji proti guerille. Jak tvrdí D. Galula, „...*v jakékoliv situaci, ať je příčina jakákoliv, bude vždy aktivní menšina podporující příčinu, neutrální většina a aktivní menšina stojící proti příčině.*“ Cesta k úspěchu pak podle něj vede přes spřátelenou menšinu, mobilizaci neutrální většiny a eliminaci zneprátelené menšiny. S tím však souvisí základní problém, a to najít menšinu přátelskou k armádě a poté ji zorganizovat tak, aby byla schopna mobilizovat proti menšině, která je na straně povstalců (Galula 2006: 53).

Ve chvíli, kdy povstalci získají podporu napříč populací, dojde logicky k eliminaci jejich nepřátel.⁴⁶ Menšina nesympatizující s povstalci se nemůže objevit, dokud nebude hrozba dostatečně velká, aby tuto menšinu přiměla k aktivitě. A i když k tomu dojde, objevivší se podporovatelé protipovstalců nemusí být schopni zmobilizovat větší část populace, dokud obyvatelé nebudou přesvědčeni, že bojovníci proti povstalcům mají vůli, prostředky a schopnost zvítězit. „*Když je v sázce lidský život, je třeba víc než propaganda k jejich [obyvatel] mobilizaci*“ (Galula 2006: 55). Z tohoto důvodu potřebuje armáda v boji s guerillou přesvědčivý úspěch co nejdříve.

Terén, který byl již v této práci nastíněn ve vztahu k obyvatelstvu a v němž se boje odehrávají, má však dle R. Trinquiera (2006: 53-54) ještě větší význam. Ve své práci dokazuje důležitost znalosti terénu, ve kterém je guerilla

nicméně upozorňuje na to, že potřeba věcí znalých vůdců je většinou naléhavá a cesta vzdělávání a tréninku příliš zdlouhavá.

⁴⁶ Eliminace nepřátel může mít podobu fyzické likvidace, útěku do zahraničí či nedávání nesouhlasu s aktivitami povstalců najevo (Galula 2006: 54).

schopna chytit armádu do pasti či v případě nebezpečí se snadno ukrýt. Na druhou stranu guerilla logicky ztrácí svoji výhodu v novém či pro ni nepoznaném terénu. Ke změně prostředí se proto uchyluje jen v případech absolutní nutnosti, protože si je vědoma, že se tak z ní stane „podprůměrný bojovník“. Současně ale také upozorňuje, že působnost guerilly na jednom území a podpora tamního obyvatelstva je její slabinou, jelikož je na nich existenčně závislá. Domnívá se proto, že by armáda měla být schopna poté, co obsadí terén ovládaný povstalci, guerillu porazit. Formuluje k tomu tři kroky dosažení porážky: (1) odstříhnutí guerilly od obyvatelstva a udržení tohoto stavu; (2) ukázat neudržitelnosti guerillou ovládaných území a (3) koordinace předcházejících dvou aktivit napříč rozsáhlým územím po dostatečně dlouhou dobu, tak aby přinesly žádané výsledky.

Význam geografických aspektů popisuje také Galula, nicméně nepřipisuje terénu takovou důležitost jako R. Trinquier.⁴⁷ Za důležitější totiž považuje existenci příčiny, díky které je guerilla schopna zmobilizovat obyvatelstvo a též administrativní slabost protipovstaleckého tábora. Připouští však, že pokud guerilla uskutečňuje své první akce pro ni v geograficky nevhodném prostředí, může být předem odkázána k neúspěchu (Galula 2006: 23).

Praktickou rovinu analýzy, která se zabývá spíše řešeními, otevírá ve svém díle D. Galula (2006: 61, 63). Ten tvrdí, že protipovstalecké síly postupují v boji proti guerille ve třech liniích, kterými podle něj jsou (a) vojenské operace, dále pak (b) policejní a soudní akce a jako poslední (c) akce politické. Mezi prvně zmiňované spadá schopnost zničit nebo alespoň rozpráshit na daném území hlavní buňky guerillového hnutí, zabránit jejich návratu, vytvořit jednotky na ochranu místního obyvatelstva a sledovat zbylé členy guerilly. Mezi policejní a soudní akce pak počítá identifikaci, zatčení a vyslýchání členů povstaleckého hnutí společně s jejich souzením a rehabilitaci těch, které mohou protipovstalci získat na svoji stranu. Poslední jmenovaná aktivita zahrnuje navázání kontaktu s obyvatelstvem, zavedení a prosazování kontrolních mechanismů, organizaci lokálních voleb, testování nových lídrů a

⁴⁷ D. Galula (2006: 24) připomíná alžírskou Frontu národního osvobození (FLN), která nebyla schopná dokázat po delší čas efektivně bojovat proti francouzským silám na rozlehlém území Sahary. Tedy v terénu, který měl být pro FLN spíše výhodou než nevýhodou.

jejich zapojení do činnosti strany. Očekávaný výsledek v podobě vítězství nad povstalci není podle D. Galuly výsledkem sečtení těchto různých operací, ale jejich násobkem. „*Všechny z nich jsou stejně zásadní, jestliže jedna z nich je nula, výsledek bude nula.*“ (Galula 2006: 61) V této souvislosti autor zdůrazňuje význam principu „jednoho směru“, který podle něj musí protipovstalci reflektovat více než v kterémkoliv jiném typu válčení. D. Galula k tomuto poznamenává a zdůrazňuje, že „*jeden vůdce musí řídit operaci od jejího začátku do konce.*“ (Galula 2006: 61) Přednost v revoluční válce pak mají politické operace před vojenskými podle hesla „*revoluční válka je z 20 % vojenskou akcí a z 80 % politickou.*“ (Galula 2006: 63) Považuje proto za zásadní, aby v čele protipovstalců stál civilní vůdce.⁴⁸

Protipovstalecké ozbrojené síly pak musí podle něj naplnit dva rozdílné cíle, a to zlikvidovat vojenskou moc povstalců a zajistit bezpečnost daného území. Za tímto účelem se pak protipovstalecké síly organizují do dvou jednotek: (a) mobilní, bojující spíše ve stylu konvenční války, a (b) oblastně dislokované, která má na starosti ochranu obyvatel a podporuje politické úsilí. Logicky jsou to pak právě oblastně dislokované jednotky, které nejlépe znají místní obyvatelstvo a jeho problémy (Galula 2006: 65).⁴⁹

D. Galula (2006: 75-93) pak stanovuje osm kroků, jak dosáhnout vítězství nad povstalci:

- 1) *zničení nebo alespoň vyhnání povstaleckých sil,*
- 2) *rozvinutí oblastně dislokovaných jednotek,*
- 3) *kontakt s obyvatelstvem a jeho kontrola,*
- 4) *likvidace povstaleckých politických organizací,*
- 5) *lokální volby,*
- 6) *testování lokálních lídrů,*
- 7) *organizace politické strany,*
- 8) *vítězství nad guerillou, nebo potlačení zbylých povstalců.*

⁴⁸ D. Galula (2006: 63) tvrdí, že kdyby se dala vojenské autoritě moc nad civilisty, tak by se již nejednalo o revoluční válku, jejíž podstatou je politická akce s cílem získat na svoji stranu obyvatelstvo, nýbrž o válku konvenční. Dalším důvodem pak je, že by vláda sama sebe zdiskreditovala, protože by přiznala svoji neschopnost vypořádat se s povstalci vlastními prostředky.

⁴⁹ Galula (2006: 65) doslova říká, že „*Jestliže se stane chyba, jsou to právě ony, které ponесou následky.*“

První krok, tedy likvidace povstaleckých sil, má podle D. Galuly především vojenský charakter.⁵⁰ Hlavním cílem protipovstaleckých, potažmo armádních jednotek, je dosáhnout neutrálního postoje vůči oběma stranám napříč obyvatelstvem.⁵¹ Za destruktivní naopak považuje snahu žádat dotčené obyvatelstvo o spolupráci a pomoc. Chování obyvatel by se pak mělo řídit podle premisy „*zůstat neutrální a mír se brzy navrátí*“. Bude-li obyvatelstvo stranit a napomáhat povstaleckým jednotkám, bude nuceno participovat na dalších vojenských operacích a škody, které způsobí, opět narostou. (Galula 2006: 77) Osudovým prohrěškem ze strany povstalců by pak v této fázi bylo pustit se do boje s lépe vyzbrojenou a početně silnější armádou. Naopak ozbrojené státní složky se v této situaci snaží tohoto střetu a následného boje dosáhnout (Galula 2006: 77).

Ve druhé fázi se mají bojovníci proti povstalcům podle D. Galuly soustředit na obyvatelstvo vytvářením oblastně dislokovaných jednotek, a to z prostého důvodu: absolutní eliminace guerillových sil je stále nereálná. Pozornost armády se proto musí zaměřit na hlavní cíl celé mise prostřednictvím již zmiňovaných oblastně dislokovaných jednotek složených z vojáků, kteří nejen chrání obyvatele, ale mohou se podílet i na občanských aktivitách. Tyto jednotky by také měly být flexibilní, protože s rostoucími úspěchy protipovstalců se bude rozšiřovat jejich působnost na další území.⁵² Přítomnost oblastně dislokovaných jednotek je začátkem dlouhodobé kampaně, jejímž stěžejním cílem je vyburcovat obyvatelstvo z neutrálního či dokonce nepřátelského postoje. Protipovstalecká taktika se v této fázi řídí stejným záměrem jako v prvním kroku, tedy snahou vyprovokovat guerillu k boji. Podle D. Galuly mohou vůdce povstalců ke střetu s armádou zaktivizovat výzvy k opuštění území či ke kapitulaci (Galula 2006: 77-81).

⁵⁰ D. Galula(2006: 75) upozorňuje, že skutečným cílem této fáze je připravit si podmínky pro další akce. Guerillu totiž přirovnává k mýtické hydře, která není mrtvá, dokud nejsou utnuty naráz všechny její hlavy. A to se v první fázi většinou nepodaří.

⁵¹ Povstalci se zase budou snažit o vyvolání sporů a bitek mezi armádou a obyvateli, aby tak zabránili vytvoření jakýchkoliv vazeb mezi těmito dvěma subjekty a posílili tak vlastní postavení (Galula 2006: 76).

⁵² Nejen proto nedoporučuje D. Galula (2006: 79) stavět drahé a materiálně náročné ubytovny pro vojáky. Jedná se podle něj především o psychologický efekt, kdy obyvatelé žijící v nuzných podmínkách, se těžko nechají přesvědčit armádou žijící si oproti nim na královské úrovni. Z toho pak vyplývá jednoduchý závěr, a to že členové statických jednotek by se měli snažit žít jako místní obyvatelé.

Nejklíčovější je pak krok třetí – navázat kontakt s obyvatelstvem a získat nad ním kontrolu. V této fázi jsou, jak uvádí D. Galula, sledovány tři hlavní cíle: (a) „*znovu ustanovit protipovstaleckou autoritu napříč obyvatelstvem*“; (b) „*izolovat obyvatelstvo co nejvíce je to možné od guerilly*“; (c) „*zajistit zpravodajskou činnost, která povede ke čtvrtému bodu – k likvidaci povstaleckých politických buněk*“ (Galula 2006: 81).

Snaha získat místní obyvatelstvo na svoji stranu bude první konfrontací mezi dvěma zneprátelenými tábory, ve které nesmí protipovstalecké síly prohrát. Důvod tohoto střetu vidí D. Galula v chování obyvatelstva, které se do té doby nacházelo pod kontrolou povstalců a odmítá – i když mohou mít protipovstalci její sympatie – s nimi spolupracovat či být v jakémkoliv kontaktu. Vzniká tak bariéra, která podle autora může být rozbita jedině silou. Důležité je, aby s obyvatelstvem nebylo zacházeno jako s nepřítelem. Cesta, jak si je naklonit, vede ne skrze násilí či teror, ale podílením se na životě dané komunity. Mezi ty patří například pomoc při opravě silnic či zvelebování celých vesnic (Galula 2006: 81-82).

Dosáhnout kontroly nad obyvatelstvem mají oponenti povstalců prostřednictvím identifikačních karet. Každý obyvatel daného území musí být registrován a touto kartou disponovat. Toto opatření vede nejen k informacím o obyvatelích, ale i o členech guerilly, kteří se nebudou moci nebo jen s obtížemi pohybovat po daném území bez možnosti jejich identifikace. Povstalci však budou logicky nutit obyvatele, aby tyto karty zničili a neužívali. Odpůrci povstalců také musí usilovat o přerušení nebo alespoň redukováním kontaktů mezi obyvatelstvem a guerillou. Děje se tak prostřednictvím sledování občanských aktiv a zapojování se do nich. Kontroly nad obyvatelstvem lze též dosáhnout vyhlášením zákazu večerního vycházení a stanovením dvou pravidel: nikdo neopustí na více jak 24 hodin svoji vesnici bez propustky a každý obyvatel mimo vesnici musí mít povolení pro vstup. To opět povede k tomu, že se povstalci ocitnou bez přímé vazby na místní obyvatelstvo (Galula 2006: 83).

Důležité v třetí fázi je zajistit ochranu obyvatelstva. Zastrášováním a hrozbami dávají povstalci podle D. Galuly obyvatelům důvod, proč s protipovstaleckými či armádními silami nespolečně pracovat. V boji proti povstalcům tak nedosáhnou jejich protivníci žádných velkých úspěchů, dokud

se obyvatelé nebudou cítit bezpečně. Protipovstalci také musí zabránit situaci, kdy budou ovládat vesnici přes den, guerilla pak v noci. Důvěru obyvatelstva musí bojovníci proti povstalcům získat také proto, aby se stali jejich zdrojem informací.⁵³ Za tímto účelem D. Galula doporučuje soustředit se na ty občany, kteří by mohli být potenciální přátelé – tedy ti, kterým vítězství protipovstalců přinese alespoň nějaký zisk a naopak vítězství povstalců co největší ztrátu. (Galula 2006: 83-84).

Čtvrtou fází v boji proti guerille je likvidace povstaleckých politických organizací, respektive politických vyzvědačů. Jedná se o jedince z řad místních obyvatel, kteří se však nepodílejí na přímých guerillových aktivitách. Jak uvádí D. Galula „*na jeho rukách neulpěla žádná krev*“ a má logicky silné vazby mezi ostatními vesničany (Galula 2006: 87). Má též i předem danou určitou náklonnost a sympatii z jejich strany. Eliminace těchto udavačů musí být rozhodná a rychlá. Ozbrojené jednotky bojující proti povstalcům však musí být obezřetné, aby skutečně zatýkaly pravé viníky. Z tohoto důvodu musí být tyto akce vedeny profesionály, tedy důvěryhodnými policejními jednotkami.⁵⁴ Ty také jediné mají mít právo jednat s podezřelými agenty.

Následuje pátá fáze vyznačující se lokálními volbami. Tvoří takzvanou konstruktivní část protipovstalecké strategie. Předchozí fáze měly za cíl odstranit přímou hrozbu v podobě ozbrojených povstaleckých sil a nepřímou hrozbu reprezentovanou udavači z řad vesničanů. Jestliže tyto operace byly úspěšné, nebude mít obyvatelstvo žádný důvod nadále odmítat spolupráci s představiteli protipovstalců. V této fázi, kdy má dojít k ustanovení lokálních vůdců, mohou protipovstalecké síly volit mezi dvěma různými cestami. První z nich je preferovat ty, kteří patřili mezi podporovatele protipovstalců, a přesvědčit obyvatelstvo, že právě tyto kandidáti jsou těmi nejideálnějšími. Slabinou této varianty však je, že mohou být vnímáni jako loutky. Proto D. Galula upřednostňuje druhé řešení. Tím jsou svobodné volby, které umožní zúčastnit se komukoliv a budou tak zcela otevřené. Rizika, že by byl zvolen někdo s neutrálním postojem či snad dokonce podporoval povstalece, se Galula neobává. Uvádí, že občané si jsou vědomi toho, že protipovstalci moc dobře ví,

⁵³ Význam obyvatel jako zdroje informací ostatně připomíná i již zmiňovaný R. Trinquier (2006).

⁵⁴ K tomu, aby byly tyto akce úspěšné, je třeba dostatečné informační sítě, která poskytne zprávy o udavačích druhé strany (Galula 2006: 87).

kdo patřil do jakého tábora (Galula 2006: 89-90). K dosažení úspěchů v této fázi musí bojovníci proti povstalcům v rámci propagandy mířené na místní obyvatelstvo klást důraz na následující čtyři body: (a) samotné volby a jejich význam, (b) úplnou svobodu pro voliče, (c) potřebnost voličské účasti a (d) provinční charakter zvolené lokální vlády (Galula 2006: 90).

Právě na schopnostech zvolených zástupců lidu závisí konečné výsledky protipovstalecké taktiky vůči obyvatelstvu. Prvním krokem, který proto musí bojovníci proti povstalcům učinit, je testovat schopnosti těchto lokálních lídrů. Tím se vyznačuje Galulova šestá fáze teorie protipovstaleckých metod. K testování dochází prostřednictvím úkolů, které mají plnit a následně jsou hodnoceni za to, jak se úkolu zhostili. Mezi takové patří například výzvy v oblasti sociální politiky či ekonomické projekty. Často jsou zadávány tak, aby jejich prostřednictvím protipovstalci získali na svoji stranu lokální obyvatelstvo. Další typ úkolů pro lokální lídry je konstruován tak, aby zmobilizoval obyvatele do boje proti povstalcům, a to například vytvářením obranných jednotek či organizováním zpravodajských a kontrolních sítí. Na základě výsledků práce zvolených zastupitelů je pak poměrně snadné vyhodnotit, kdo a jak kvalitně naplnil očekávání a kdo nikoliv (Galula 2006: 90-91).

Následuje fáze sedmá – formování politické strany. Její význam D. Galula (2006: 92) vyzdvihuje právě v revoluční válce, jelikož podle něj (a) představuje prostředek k šíření a k realizaci politických myšlenek, (b) spojuje jinak lokálně působící vůdce, (c) rozšiřuje moc těchto vůdců z ryze administrativní činnosti do politické sféry, (d) protože jen politická strana dokáže poskytnout jednotlivým vůdcům dostatečný rámec a podporu pro udržení moci nad ozbrojenci. Není třeba vždy vytvářet novou stranu, záleží však na kvalitě a potenciálu strany již existující.

K vítězství bojovníků proti guerille pak zbývá krok poslední. Cílem osmé fáze je potlačení povstalců a naprosté zničení povstalecké organizace. Galula také upozorňuje, že je třeba se důsledně vypořádat se všemi bojovníky. Přeživší jsou totiž nejlepšími bojovníky guerilly a je příliš nebezpečné nechat je dále působit. Schopnost protipovstalců vypořádat se i s tímto nejtvrdějším jádrem guerilly přinese nezanedbatelné politické body (Galula 2006: 93).

4. Eliminace Světlé stezky

4.1. Nástup Alberta Fujimoriho k moci

Ke správnému pochopení poražení a následné eliminace povstalecké organizace Světlá stezka za vlády prezidenta Alberta Fujimoriho je nutná znalost kontextu celé situace. Podstatný je nejen způsob převzetí moci tímto prezidentem, ale i podstata následného režimu, který nastolil. Právě specifická povstalecká organizace je faktor, který hrál v boji proti senderistům nemalou roli. Dalšími aspekty jsou snahy o marginalizaci vlivu Světlé stezky předchozími prezidenty Belaúnde Terryem a Alanem Garcíou v 80. letech. Zejména za vlády druhého jmenovaného se kvůli jeho způsobu hospodaření začalo Peru pohybovat na hranici státního bankrotu, a tak se v tomto období země zmítá nejen v občanské válce proti maoistické a marxistické guerille, ale též v politické a ekonomické krizi, doprovázené korupčním jednáním a s tím spojenými skandály. To vše prohloubilo nedůvěru obyvatel ve stát, ale též v politické strany (Pospíšilová 2006: 294).

Zásadní změna přišla v prezidentských volbách v roce 1990, ve kterých byl favoritem světoznámý spisovatel Mario Vargas Llosa,⁵⁵ kandidát pravicové aliance *Demokratické fronty* (FREDEMO). Llosovi se podařilo vyhrát první kolo s 28 % hlasů.⁵⁶ Překvapivě však na druhém místě se ziskem 25 % hlasů skončil do té doby neznámý rektor zemědělské univerzity Alberto Fujimori kandidující za stranu Cambio 90 (Změna 90).⁵⁷ Ta si svůj elektorát našla mezi drobnými obchodníky a chudšími vrstvami, mezi které patřilo i andské obyvatelstvo. Mezi voliče Cambio 90 se řadili též peruánští evangelíci a japonská menšina. Programovými prioritami strany byly zahraniční investice, zrušení státních subvencí a cenové kontroly. Tyto kroky byly motivovány snahou zvýšit cenu zemědělských produktů a zajistit vyšší životní úroveň Peruánců z vesnických oblastí (Pospíšilová 2006: 292).

⁵⁵ Llosa získal mimo jiné v roce 2010 Nobelovu cenu za literaturu.

⁵⁶ V Peru se hlava státu volí podle dvoukolového většinového systému, přičemž prezident je volen na pět let, od roku 2000 již není možné jeho okamžité znovuzvolení.

⁵⁷ Fujimori má japonské předky a pro tento svůj asijský původ si vysloužil přezdívku „El Chino“ (Číňan) (Springerová 2006).

Ve druhém kole Fujimori vyhrál se ziskem 56,5 % hlasů. Jeho úspěch je připisován nejen frustraci Peruánců z politiky, ale také obavám z Llosova volebního programu, který byl pro mnohé Peruánce až příliš pravicový (Palmer 2007: 246).⁵⁸ Fujimori se stal pro většinu peruánských voličů symbolem změny, jak ostatně proklamoval samotný název strany, směrem k lepší politické i ekonomické budoucnosti země.

Fujimori po svém nástupu do funkce sáhl paradoxně k drastičtějším ekonomickým opatřením, než jaké proklamoval Llosa. Po svém zvolení tedy začal de facto prosazovat značnou část ekonomického programu svého volebního konkurenta (Degregori 2003: 222). V krátkodobém horizontu znamenala tato cesta sice další prohloubení inflace a nárůst počtu obyvatel žijících pod hranicí chudoby téměř k 70 % z celkového počtu.⁵⁹ I přes tyto počáteční výsledky si Fujimori udržel nejen podporu Kongresu, přestože jeho spolustraníci obsadili pouze přibližně čtvrtinu křesel, ale naklonění mu zůstali též voliči. Kýžené první výsledky se dostavily již na přelomu let 1991 a 1992, kdy inflace klesla ze 7 650 % v roce 1990 ke 139 % a ekonomická obnova země se promítla i na mezinárodním poli. Už v říjnu roku 1991 navýšily Spojené státy americké výdaje na ekonomickou pomoc Peru (Palmer 2007: 246-247).

Fujimori posílen svými úspěchy uskutečnil s pomocí armády a tajné služby SIN (Servicio de Inteligencia Nacional) na začátku dubna 1992 takzvaný *autogolpe*. Rozpustil Kongres, pozdržel platnost Ústavy a vyhlásil válku proti terorismu, tedy Světlé stezce a MRTA. Expresident García a zároveň lídr strany Americká lidová revoluční aliance (APRA, Alianza Popular Revolucionario Americana) byl v podstatě donucen k útěku ze země (Palmer 2007: 247-246; Pečínka 1998: 214; Springerová 2006). Fujimori tak koncentroval do svých rukou téměř neomezenou moc.

Fujimorův počín se však setkal s okamžitým odsouzením na mezinárodní scéně, což bylo v naprostém protikladu s vnitřní politikou.

⁵⁸ Llosa mimo jiné proklamoval privatizaci, liberalizaci a restriktivní mzdovou politiku. Mezi jeho podporovatele patřila katolická církev a armáda (Pospíšilová 2006: 293).

⁵⁹ Podle klasifikace vytvořené Světovou bankou hranice chudoby znamená, že denní příjem osoby se pohybuje okolo jednoho dolaru denně (extrémní chudoba je pak pod jedním dolarem denně).

Fujimori na vnitrostátní politické scéně totiž slavil úspěchy a jeho kroky se setkaly s pozitivním ohlasem.⁶⁰

Důsledkem mezinárodního odsouzení se stalo například i to, že svoji finanční pomoc a vojenskou podporu v boji proti drogám Spojené státy americké pozastavily. Ke kritice se přidala i Organizace amerických států (OAS). V reakci na mezinárodní tlak se Fujimori rozhodl k vyhlášení nových voleb jak na celostátní, tak i lokální úrovni (Palmer 2007: 247-248).

Volby do ústavodárného shromáždění se konaly v listopadu 1992, a přestože je bojkotovaly hlavní opoziční strany – Lidová akce (AP, Acción Popular), APRA či Spojená levice (IU, Izquierda Unida) – byly uznány za platné. Koalice Cambio 90 a Nová většina (Nueva Mayoría)⁶¹ získaly nadpoloviční počet křesel (44 z celkových 80 mandátů) (Pospíšilová 2006: 294). Obecní volby se uskutečnily o dva měsíce později, v lednu 1993, ve kterých získaly opoziční strany nejméně hlasů za 13 let.⁶² K posílení své moci Fujimori prosadil změnu ústavy, aby se mohl znovu v roce 1995 ucházet o prezidentské křeslo. Novou ústavu mu v referendu v říjnu 1993 posvětili sami Peruánci, když pro ni hlasovalo 52 % zúčastněných voličů (proti bylo 48 % voličů, celková účast byla 69 % voličů) (Palmer 2007: 247-248; Pospíšilová 2006: 294). Tato ústava mimo jiné zakotvovala tvrdá protiteroristická opatření, jako například možnost trestu smrti v případě velezrady v době války či terorismu (Springerová 2006).

Mezi opatření, která měla pomoci ve válce se Světlou stezkou a MRTA, patřil například Dekret číslo 25475 – takzvaný „protiteroristický zákon“. Ten mimo jiné ustanovil takzvané anonymní vojenské soudy, ve kterých soudci, žalobci i svědci byli v utajení a které sloužily k souzení obviněných z terorismu. Tyto soudy měly širokou podporu obyvatelstva, když tři čtvrtiny dotázaných souhlasili s jejich ustanovením a pouze 17 % dotazovaných vyjádřilo svůj nesouhlas. Ještě o čtyři roky později v roce 1996 měly tyto soudy podporu nadpoloviční většiny dotázaných (podpora činila přesně

⁶⁰ Důvody lze nalézt v tom, že Kongres byl pro většinu Peruánců symbolem korupce. Bylo by však mylné domnívat se, že byla Fujimoriho politika přijímána v Peru bezvýhradně. Fujimori čelil kritice především z řad médií, politické opozice a intelektuálů (Pospíšilová 2006: 293).

⁶¹ Cambio 90 se spojila s nově vzniklým subjektem Nueva Mayoría, aby tak posílila své pozice ve volbách do ústavodárného shromáždění (Pospíšilová 2006: 312).

⁶² IU získala 4 % hlasů, AP pak 13 % hlasů, APRA 12 % hlasů a křesťanští demokraté 5 % hlasů. Zbývající politické strany získaly 66 % hlasů (Paredes 2008: 17).

51,4 %) ⁶³. V této souvislosti je nicméně důležité zdůraznit, že Peruánci tuto „spravedlnost“ slepě nepodporovali. Veřejnost například odmítala omlouvat porušování lidských práv či akceptovat shovívavé zacházení s armádními příslušníky, jež se na nezákonnostech podíleli (Carrión 2006: 134). ⁶⁴

Obvinění však neměli před těmito vojenskými tribunály často ani možnost obhajoby. Policie také mohla zadržovat podezřelé ve vazbě až 15 dní, přestože běžně je povoleno maximálně 24 hodin. Jsou známy i případy, kdy soudy používaly vynucená přiznání jako důkaz. Soudy za svou pětiletou existenci (jejich fungování je ohraničeno lety 1992-1997) odsoudily přes tisíc lidí za porušení bezpečnosti státu a asi 200 členů guerill dostalo doživotí bez možnosti snížení trestu (Springerová 2006). V reakci na mezinárodní tlak Fujimori odstranil některé nejvíce kritizované části protiteroristických zákonů. Bylo například opět zaručeno legitimní zacházení (tzv. Habeas corpus) s osobami zadržovanými na základě protiteroristického zákona, dále bylo obnoveno právo vězňů na právního obhájce či povinnost přítomnosti státního zástupce při výslechu. Zvýšila se také věková hranice pro obžalobu z terorismu z 15 na 18 let. Naopak zůstaly zakázány návštěvy rodinných příslušníků. ⁶⁵

Krátce po *autogolpe*, na začátku srpna 1992, se peruánským bezpečnostním složkám podařilo zatknout vůdce senderistů Guzmána společně s dalšími klíčovými členy guerilly. Právě tento úspěch pomohl legitimizovat v očích Peruánců Fujimoriho režim suspendující demokracii. Pozitivně se projevila též drastická ekonomická opatření, když inflace klesala na 139 % v roce 1991, v roce 1992 na 58 % až na konec na pouhých 3 % v roce 2000. Došlo také k rapidnímu poklesu extrémní chudoby v zemi, celkem o 50 % (Palmer 2007: 249; Palmer 1994: 19).

V roce 1995 Alberto Fujimori obhájil svůj mandát už v prvním kole se ziskem přes 64 % hlasů, když porazil bývalého tajemníka OSN Javiera Péreze de Cuéllara. Druhým úspěchem bylo ovládnutí absolutní většiny mandátů v Kongresu volební koalicí Cambio 90 a Nueva Mayoría. Její členové obsadili

⁶³I poté, co byly tyto soudy v roce 1997 zrušeny, považovalo 66 % dotazovaných tribunály za nutné k boji s terorismem, zatímco 22 % mělo názor opačný (Carrión 2006: 134).

⁶⁴ Příkladem může být amnestie z roku 1995, kterou chtěl Fujimori osvobodit vojenské a policejní představitele, kteří byli obviněni z porušování lidských práv během protipovstalecké války. To však odsoudilo 87 % Peruánců (Rochabrun 1996).

⁶⁵ Peru – Torture and Political Persecution in Peru. Dostupné na: <http://www.hrw.org/legacy/reports/1997/peru/> (26. 3. 2011).

67 křesel (Pospíšilová 2006: 294). Fujimori pokračoval i ve svém druhém volebním období v nastoleném autoritářském stylu zahrnujícím likvidaci opozice, porušování svobody tisku (od kontroly médií až k vraždám novinářů)⁶⁶ či podkopávání nezávislosti soudů (záměrné ignorování jejich rozhodnutí). Narozdíl od předchozího období, kdy se díky úspěšné protiteroristické a ekonomické politice těšil obrovské popularitě obyvatelstva, druhá polovina 90. let je charakterizována poklesem jeho popularity a následně i koncem jeho úřadování (Springerová 2006).

Klíčovou postavou Fujimorova režimu byl jeho poradce pro národní bezpečnost a šéf tajné policie SIN Vladimiro Montesinos, jehož korupční skandály přispěly k Fujimoriho konci. Prokázalo se například, že Montesinos má ve švýcarských bankách uloženo 48 milionů dolarů (Diamint 2003: 59). Montesinovi a jeho dalším spolupracovníkům „zlomily vaz“ až videonahrávky,⁶⁷ které se na veřejnosti objevily v roce 2000 a na kterých Montesinos uplácí opozičního kongresmana Alberta Kouriho několika tisíci dolary, aby opustil opozici a vstoupil do vládní strany. Na základě tohoto skandálu prehl Montesinos do Panamy, v roce 2001 však byl zadržen ve Venezuele a vrácen zpět do Peru (Springerová 2006).⁶⁸

Zásadním momentem ve Fujimoriho éře se stala jeho touha být znovuzvolen hlavou státu v roce 2000. To vyvolalo nevoli mezi samotnými Peruánci, kterým se nelíbily na veřejnost proniknuvší volební podvody a machinace. Negativně bylo vnímáno také to, že následující volební období by bylo již jeho třetím, a vykonával by tak prezidentský mandát třikrát, přestože ústava z roku 1993 umožňovala jen dvě na sebe navazující volební období. Ústavně tuto skutečnost Fujimori obešel tak, že si nechal Kongresem schválit zákon, podle kterého se mohl tohoto volebního klání zúčastnit. Dle výkladu by se Fujimori ucházel teprve o druhý mandát, protože v roce 1990 byl zvolen dle „staré ústavy“. Zvolení v roce 1990 se tedy podle Fujimoriho nepočítá do dvou

⁶⁶ Peru se řadí v letech 1989 až 1998 na druhé místo v počtu vražd novinářů. Zatímco se na první příčce „umístila“ Kolumbie se 43 mrtvými, v Peru bylo násilně zabito 17 žurnalistů (Springerová 2006).

⁶⁷ Další zveřejněné nahrávky prokázaly Montesinovu kontrolu nad médii, soudní mocí, bezpečnostními složkami či kongresem. Svým vlivem přitom kontroloval činnost těchto institucí ve prospěch Fujimoriho (Springerová 2006).

⁶⁸ Montesino byl obviněn z několika desítek trestných činů, mezi nimi například z obchodu s drogami, obchodních pletich či vraždy (Springerová 2006).

ústavou povolených mandátů, tedy k mandátům počínajícím v roce 1995 a v roce 2000 (Degregori 2003: 236; Springerová 2006).

Narozdíl od předchozích dvou volebních klání, Fujimori nedokázal získat v prvním kole absolutní většinu (obdržel 49 % hlasů), a mělo se tak uskutečnit druhé kolo. Z něho ovšem jeho politický oponent Alejandro Toledo odstoupil na protest proti volebním machinacím a podvodům. Fujimori tím „vyhrál“ i třetí souboj o prezidentské křeslo v řadě. Jeho inauguraci hlavou státu však provázely masové protesty a krize vygradovala odhalením úplatkářského skandálu Montesinose. Fujimori proto využil pracovní cestu do Bruneje a odcestoval do Japonska, odkud poslal faxem svoji demisi (Palmer 2007: 250). Kromě peruánského občanství má Fujimori i japonské a mezi oběma zeměmi neexistuje smlouva o extradici. Japonsko tedy, i přes opakované žádosti Peru, Fujimoriho zpět nevydalo. V Peru byl obviněn z několika trestných činů, mezi které patří například zločiny proti lidskosti, korupce či vlastizrada (Springerová 2006)⁶⁹.

Většina autorů zabývající se politickou situací v Peru v době Fujimoriho vládnutí (Springerová 2006; Springerová a Špičanová 2006; Palmer 2007, Rochabrun 1996) vnímají *autogolpe* pouze (příp. zejména) jako projev posunu k autoritářskému způsobu vládnutí. Fujimori koncentroval v úřadu prezidenta politickou moc, čímž se stal nezávislým na legislativní a soudní složce státní moci. Díky tomuto autoritářskému způsobu vládnutí a výraznému oslabení demokracie dokázal využít síly svého postavení a své autonomie v boji proti Světlé stezce. Toho si všímá jako jeden z mála autorů Carlos Iván Degregori, který upozorňuje na fakt, že *autogolpe* není jen aktem směřujícím k nedemokratickému způsobu vládnutí, ale má i svoji pozitivní stránku. Tu spatřuje v tom, že právě koncentrace moci dovolila Fujimorimu jednat mnohem flexibilněji, což nakonec výrazně pomohlo úspěšnému boji proti senderistům. Fujimori se tak vyhnul obstrukčnímu jednání dalších politických aktérů a zavedl v zemi jasná pravidla jednání (Degregori 2003: 220). V případě že by se Fujimori po eliminaci povstalců navrátil k plně demokratickým pravidlům uspořádání společnosti, bylo by možné považovat *autogolpe* za legitimní nástroj boje proti Světlé stezce a za součást jeho strategie. To, že se u

⁶⁹ V roce 2005 odletěl Fujimori do Chile, kde však byl zadržen a vydán do Peru. V roce 2009 byl odsouzen k 25 letům vězení.

moci držel až do roku 2000, dokládá spíše vlastní mocenské, případně ekonomické zájmy Fujimoriho.

L. Taylor (1997: 44-45) ve svém článku srovnává Fujimorovo řešení problematiky Světlé stezky s předchozími prezidenty Belaúndem Terrym a Alanem Garcíou, kteří podle něj postrádali jakoukoliv efektivní protipovstaleckou strategii. Zatímco první jmenovaný nebyl schopen včas reagovat, druhý sliboval změny jako zkvalitnění života domorodých Indiánů. Zůstalo však jen u slov. Mimoto vládnutí obou státníků provázela hluboká politická i socioekonomická nestabilita.

Neefektivní v trestání zločinců byly také soudy, jež svojí pasivitou rozhodně nepřispěly ke zlepšení situace. Například v roce 1984 bylo z teroristické činnosti obviněno přes tři tisíce lidí, jenom 300 z nich se soudy zabývaly a nakonec bylo odsouzeno jen 15 viníků. Nadto se soudy při svém rozhodování pohybovaly mezi dvěma extrémními rovinami. První z nich byla uznávání vinných na základě jejich doznání získaného mučením. Na druhé straně byli soudci podpláceni či dokonce vydíráni, aby propustili podezřelé pro nedostatek důkazů. Chaotickou situaci nejlépe dokresluje případ klíčové členky limské organizace Laury Zambrano. Ta byla zatčena dokonce dvakrát – v roce 1984 a 1988 – a v obou případech byla také propuštěna (Taylor 1997: 45).

Zásadní chybou, které se oba státníci dopustili, byla prohra o „srdce a mysl“ obyvatelstva, která je nejen D. Galulou, ale i dalšími odborníky považována za klíčovou v boji proti povstalcům. Místo aby získali podporu obyvatel a připravili Světlou stezku o životního spojence, nasadili taktiku „spálené země“, nebo-li „*raději konec terorem, než teror bez konce*“, jak vysvětluje strategii armády v této době L. Taylor (1997: 43). V této souvislosti je také třeba zmínit nedostatečnou vybavenost a připravenost armády na boj s guerillou, potažmo neznalost taktik guerillového boje (Taylor 1997: 46).⁷⁰

I přes dehonestující konec svého režimu dokázal Fujimori jako jediný Světlou stezku porazit. Zásadní roli v tom bezpochyby sehrál i jeho *autogolpe*, který na jedné straně vedl k oslabení až suspendaci demokracie, na straně druhé mu umožnil nastolení vlastních pravidel v boji s guerillou. Narozdíl od

⁷⁰ Bez zajímavosti také není chabé finanční ohodnocení armádních příslušníků. V roce 1991 byl plat peruánských generálů 210 dolarů měsíčně. Pro srovnání: ekvádorský generál měl plat 558 dolarů, chilský generál dokonce 115 dolarů (Mauceri 1991: 100).

svých předchůdců začal využívat nástroje protipovstalecké strategie, ač v mnohých krocích spíše inovoval a zefektivnil již zažité pořádky.

4.2. Aplikace protipovstalecké strategie

Jak připomíná D. Galula protipovstalecká strategie má v první fázi především vojenský charakter a je třeba dosáhnout neutrálního postoje obyvatelstva vůči protipovstaleckým silám. Fujimoriho úspěch v této fázi stál především na jeho orientaci na armádu a na její maximální podpoře s minimálním ohledem na demokratické principy. V dosažení tohoto cíle dokázal využít již existující armádní lokální vůdce (*Jefe Politico-Militar*⁷¹), jež získali na významu především na konci 80. let, zvláště v souvislosti s formováním *rondas* v rámci vesnických komunit. V souladu s vojenskými regulemi byl *jefe militar* volen na jeden rok bez možnosti znovuzvolení. To však logicky vedlo k neschopnosti implementovat dlouhodobou strategii. Kromě toho jakákoliv snaha *jefe militar* o změnu v nastavené politice, jež byla v boji proti senderistům neúčinná, se setkala s nevolí peruánských vlád (Mauceri 1991: 98).⁷²

Fujimori již během prvních šesti měsíců demonstroval svoji snahu spolupracovat s armádou úžeji než jeho dva předchůdci (Masterson 1991: 289). Jakýkoliv příslušník armády musel být na základě Fujimoriho dekretu souzen pouze vojenskými soudy bez ohledu na to, jaký trestný čin spáchal. Vzhledem ke shovívavosti těchto soudů, se armádní příslušníci nemuseli tolik obávat trestních stíhání. Podle zákona musely také všechny osoby žijící v Peru kolaborovat ve válce proti rozvracečům a mohly být naverbovány do armády. Jejich majetek také mohl být „dočasně“ vyvlastněn (Mauceri 1991: 100).

Již na konci 80. let se objevují případy *jefe militar*, kteří realizují strategii získat „srdce a mysl“ domorodých obyvatel. Jedním z nich byl i generál Alberto Arciniega, *jefe militar* v údolí Huallaga, který například trestal

⁷¹ Často se v literatuře uvádí zkrácené označení *jefe militar*, které je využíváno i v této práci.

⁷² Především Belaúnde se ze strachu o vlastní moc jakýmkoliv inovacím tvrdě bránil. Příkladem může být případ generála Adriána Huamana, velitele v Ayacuchu v první polovině 80. let. Generál pochopil, že v boji o „srdce a mysl“ obyvatel je zásadní jim pomoci v každodenních problémech, které spočívaly například v nedostatku prostředků pro obdělávání půdy. Požadoval proto, aby se vojenská strategie zaměřila na ekonomickou, sociální i psychologickou kampaň. Belaúnde se rozhodl Huamana odvolat s tím, že chtěl překročit hranici oddělující vojenské záležitosti od politických (Mauceri 1991: 93-94).

vojáky za okrádání civilního obyvatelstva či zamezoval porušování lidských práv. Odmítl jednat s pěstiteli koky (*cocaleros*) jako s delikventy, naopak se snažil o získání finanční podpory na pěstování plodin, které by mohly koku nahradit, a připravoval i další rozvojové programy⁷³. Obdobný přístup lze identifikovat v 90. letech také v departmentu Junín (Mauceri 1991: 99; Taylor 1997: 50). Nelze však tvrdit, že by to byl právě Fujimori, který by stál za změnou v přístupu *jefe militar*. Nejenže se tento „trend“ objevil ještě před jeho nástupem do funkce, ale byl to právě Fujimori, kdo jmenoval generála José Valdivia do vysokých armádních funkcí. Valdivia jako *jefe militar* v Ayacuchu (1988) zakázal v oblasti činnost Červeného kříže v souvislosti s vyvražděním 30 rolníků v Cayara a sám později čelil obviněním, že má přímý podíl na tomto masakru.⁷⁴ Na druhou stranu si Fujimori uvědomoval význam cíleně mířených rozvojových projektů a dokázal je úspěšně prosazovat. Tím si mimo jiné zajišťoval podporu obyvatel pro svoji vládu (Taylor 1997: 53).

Dalším krokem v úspěšné protipovstalecké strategii, jak ji definoval Galula, je rozvinutí oblastně dislokovaných jednotek. Těmito jednotkami je v případě Peru třeba chápat *rondas*, které sice nebyly vojenskými jednotkami, ale za Fujimoriho režimu vznikaly z armádního popudu⁷⁵ a byly tak s armádou úzce spjaty. *Rondas*, jak již bylo uvedeno, vznikaly již na konci 70. let s cílem obrany majetku před zloději, později především jako ochrana před násilnostmi Světlé stezky. Za Fujimoriho byly oficiálně přejmenovány na Obranné výbory (Comités de Autodefensa Civil – CACS) s pravomocí bránit se útokům senderistů a dalších guerillových hnutí. K vytváření CACS docházelo většinou v okamžicích, kdy se armáda dozvěděla, že daná vesnická komunita byla navštívena skupinami senderistů či MRTA.⁷⁶ Vojenské velení v dané oblasti vybralo deset až 15 členů komunity, kterým se dostalo vojenského tréninku a uniforem. Ti pak byli zodpovědní za koordinaci činnosti armády a dalších

⁷³ Nicméně podle vojenských pravidel mohl v oblasti působit jenom rok a po jeho odchodu senderisté nabyli opět na síle (Mauceri 1991: 99).

⁷⁴ Zpráva Amnesty International Dostupné na: <http://www.amnesty.org/es/library/asset/AMR46/015/1994/es/6fc3d61f-ebef-11dd-8cfl-49437baee106/amr460151994en.pdf>. (3. 4. 2011) Zbavit se obvinění mu měl pomoci Vladimiro Montesinos.

⁷⁵ Na formování *rondas* dohlíželi *jefe militar*.

⁷⁶ *Rondas* i nadále vznikaly ze samotné iniciativy vesničanů. Skupinky těchto *rondas* byly v porovnání s CASC menší, a to asi o třech až 15 mužích, ve věku od 18 do 60 let (Nuñez 1996: 114).

členů *rondas*. Členy se stávali muži ve věku 14 až 60 let. Skupina 40 až 60 mužů pak měla spolupracovat s *rondas* z okolních oblastí. Společně například hlídkovali ve vybraných oblastí mimo jejich rodné vesnice, a to nejdéle po dobu 15 dní (Nuñez 1996: 115).

Rondas se také dočkaly výraznější podpory ze strany státu, a to jak legislativní, tak i materiální. Legislativně Fujimori ošetřil problematiku *rondas* dvěma hlavními zákony. První uzákonil jejich činnost a umožnil jim za jasně specifikovaných podmínek používat zbraně. Druhým, již zmíněným, byly *rondas* přejmenovány na CASC a byla výslovně uzákoněna možnost se bránit (Nuñez 1996: 118). Mezi materiální pomoc pak patřila například distribuce zbraní armádou, jak se stalo v roce 1991 v departamentu Huancayo, kde armáda nově zorganizované *rondas* (CASC) poskytla deset tisíc kusů střelných zbraní (Joes 2004: 117; Mauceri 1991: 102). Nezanedbatelným přínosem členů CASC byla také participace jejich členů na denním životě vesnické komunity, a to především činností ve prospěch obce – jako výstavba nových obydlí či poskytování zdravotní péče (Nuñez 1996: 118).

Po splnění fáze druhé v protipovstalecké teorii následuje navázání kontaktu s obyvatelstvem a jeho kontrola, jakožto krok třetí. Za tímto účelem definuje D. Galula tři hlavní cíle, přičemž cesty vedoucí k jejich dosažení se vzájemně prolínají. Jedním z nich je znovunastolení protipovstalecké autority, čehož bylo dosaženo na lokální úrovni prostřednictvím spolupráce CASC s armádou, na celostátní úrovni, která je pak v případě Peru nejkritičtější, byla reprezentována osobností Alberta Fujimoriho. Jeho strategie v boji proti senderistům se těšila vysoké podpoře obyvatelstva, před dopadením Guzmána v roce 1992 podporovalo jeho styl na 50 % dotazovaných obyvatel. Po zatčení vůdce Světlé stezky, tedy od roku 1992 do roku 1996⁷⁷ se podpora prezidenta pohybovala v rozmezí od 63 do 80 % (Weyland 2000: 485). Z hlediska izolace obyvatelstva od guerilly je třeba získat obyvatelstvo na svoji stranu i pod svoji kontrolu. V případě snahy o obrácení obyvatel na svoji stranu vidí D. Galula jako nejlepší způsob nenásilnou cestu bez zastrahování a participaci na životě vybrané vesnické komunity. V případě Peru se opět jednalo o případ CACS, které byly klíčové pro Fujimoriho protipovstaleckou strategii. Fujimori si velmi

⁷⁷ K poklesu podpory Fujimoriho na 30 % došlo v souvislosti s obsazením japonské ambasády povstaleckou skupinou MRTA (Weyland 2000: 485).

dobře význam těchto domobran uvědomoval a snažil se o posilování vzájemných vztahů mezi *rondas* a lokálními autoritami. Za tímto účelem se například v roce 1992 konal pro *rondas* workshop zaměřený na spravedlnost a lidská práva (Nuñez 1996: 117-118). Jak již bylo řečeno dříve, *rondas* se také významně podílely na životě vesnické komunity.

Dalším cílem je pak kontrola obyvatelstva. Jako způsob této kontroly uvádí D. Galula zavedení identifikačních karet. Tento prostředek kontroly však v Peru selhal. Ač v souvislosti s vytvářením CACS docházelo k registraci populace, ještě před třemi lety však bylo více než půl milionu Peruánců bez jakýchkoliv identifikačních karet, což byl důsledek dvacetiletého násilí mezi vládou a senderisty. Jedním z cílů Světlé stezky byly totiž i občanské registry, které shromažďovaly údaje vesnických komunit zahrnující datum narození, úmrtí či sňatky. Senderistům se podařilo zničit na 251 takových úřadů, a to především v oblastech, kde se snažili o uchopení moci. Dokumenty obsahující osobní údaje tak postrádalo především domorodé obyvatelstvo. Na likvidaci dokumentů se podílely i státní složky, které zlikvidovaly například budovu ve městě Manta v departmentu Huacavelica, ve které byly shromážděny dokumenty z let 1959 až 1983.⁷⁸

Za důležité ve třetí fázi dle Galuly je také zajistit ochranu obyvatelstvu. Nicméně ani v tomto bodě nelze Fujimoriho politiku označit za úspěšnou. Ačkoliv nejvyšší počet obětí zahynul v první polovině 80. let, nebyl s Fujimoriho nástupem do funkce spojen respekt k lidským právům a demokratickým praktikám, což ostatně dokresluje svévolný *autogolpe*. Na počátku 90. let se pohyboval počet mrtvých v důsledku politického násilí přes tři tisíce obětí ročně (Palmer 2007: 247). V peruánské společnosti spíše převládal strach, který později bránil jakýmkoliv projevům nesouhlasu vůči Fujimorimu režimu pod heslem „*Quien habla, es terrorista*“⁷⁹ (Burt 2006: 34). K plnění své politické vůle využíval Fujimori ve spojení s Montesinosem také speciální jednotku, či spíše smrtící četou *Grupo Colina*, jež působila v letech 1990 až 1994 a spáchala řadu násilností a vražd. V roce 1991 měla na svědomí masakr 15 civilistů v Limě. Dalším známým případem pak bylo „zmizení“

⁷⁸ Undocumented War Survivors to Regain Identity Cards. Dostupné na: <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=45231> (3. 4. 2011).

⁷⁹ Heslo je možné přeložit jako „*Kdo nesouhlasí, je terorista.*“

devíti studentů a jednoho profesora z limské univerzity La Cantuta v roce 1992 (Burt 2006: 47-48; Springerová 2006).

Tvrzení, že Fujimori výrazněji zajistil utlačovanému peruánskému obyvatelstvu větší ochranu než jeho předchůdci, tak lze vyloučit. Nicméně se mu, narozdíl od Belaúndeho a Garcíi,⁸⁰ podařilo efektivně využít zpravodajské služby, jež chápe D. Galula jako třetí hlavní cíl v rámci třetí fáze. Brzy po Fujimorově zvolení prezidentem totiž vznikla zvláštní jednotka na boj proti terorismu DINCOTE (Dirección Nacional Contra el Terrorismo), v rámci které došlo k založení speciální zpravodajské odnože GEIN (Grupo Especial de Inteligencia). Právě GEIN měla největší zásluhu na dopadení vůdce senderistů Guzmána společně s dalšími vysoce postavenými příslušníky Světlé stezky v září 1992. Nadto GEIN se společně s Guzmánovým zatčením podařilo získat počítač obsahující stovky jmen hlavních představitelů Světlé stezky a další zásadní informace (Taylor 1997: 51). Zatčení Guzmána se ukázalo jako klíčový milník v boji se senderisty. Ti už totiž nedokázali do svého čela postavit stejně silnou osobnost, jakou byl Guzmán. Z tohoto zásahu se Světlá stezka již nikdy nevzpamatovala a od té doby jen oslabovala. V roce 1993 bývalý vůdce senderistů vyzval z vězení, kam byl odsouzen na doživotí, své spolubojovníky k uzavření míru. To byla pro hnutí poslední smrtelná rána, jež znamenala praktický konec guerilly (Springerová a Špičánová 2006).

Akceschopné zpravodajské služby jsou třeba také ve čtvrté fázi při eliminaci politických vyzvědačů, kteří pochází z řad místního obyvatelstva. Fujimori sice tento krok naplnil, ale ne tak, jak jej definoval Galula. Fujimorimu se v zemi totiž podařilo nastolit atmosféru strachu, která v kombinaci s protiteroristickými zákony, které byly přijaty krátce po *autogolpe*, nedovolovala téměř nikomu jakýmkoliv způsobem kolaborovat se senderisty. Svůj význam měla také SIN, ze které se pod vedením Montesinose stala de facto policejní síla režimu a jejíž praktiky lze jen těžko označit za demokratické (Burt 2006: 47) Za zmínku stojí také fakt, že i po úspěšném zatčení Guzmána byla ještě o dva roky později jedna čtvrtina území Peru a polovina obyvatel ve výjimečném stavu (Springerová 2006).

⁸⁰ Belaúnde sice například disponoval ještě před propuknutím prvních senderistických akcí informacemi o jejich plánech v Ayacucho, ale nebral je v potaz. Za Garcíi nedosáhly zpravodajské služby žádných významných úspěchů. (Taylor 1997: 42,46).

V případě protipovstalecké strategie prosazované Fujimorim proti Světlé stezce je nutné zohlednit specifičnost peruánského režimu. Poté, co prezident provedl *autogolpe* a míra demokracie byla snížena, začal se prosazovat autoritářský způsob vládnutí a docházelo k nárůstu centralizace. Proto nelze lokální volby pojímat v tomto ohledu za směrodatné. Obecní volby, které se měly konat v roce 1992, byly často odkládány a význam lokální politiky byl v Peru potlačován. Proto nelze hovořit o prosazování protipovstalecké strategie lokálními autoritami, jak předpokládá Galula. Většina pravomocí byla vykonávána samotným prezidentem, resp. jeho aparátem, a ten se tedy stal jedinou autoritou v boji proti povstalcům.

Podobně problematická jako fáze pět je i fáze šestá týkající se testování lídrů. *Autogolpe*, který prezident provedl, umožnil, že strategie protipovstaleckého boje byla zahájena ještě před prezidentovým znovuzvolením, resp. posloupnost byla opačná, než jakou předpokládá Galula. Fujimori byl zvolen, poté provedl *autogolpe* a zahájil protipovstaleckou strategii. V tomto ohledu je testování vyšší autoritou nemožné. Proto je definice testování modifikována. Testováním se rozumí volby v roce 1995, kdy zvítězil při obhajobě prezidentského mandátu již v prvním kole a jeho volební koalice Cambio 90 a Nueva Mayoría získala absolutní většinu v Kongresu. Voliči tak dali jasně najevo souhlas s nastavenou politikou a v testování započaté strategie jej ohodnotili pozitivně.

Zatímco většina autorů zabývající se problematikou Peru považuje za klíčové pro znovuzvolení Fujimoriho jeho úspěšný boj se Světlou stezkou a ekonomickou obnovu, K. Weyland (2000: 495) na základě analýzy dokazuje, že úspěšná eliminace senderistů neměla na voličské chování takový vliv, jaký je tomuto faktu často přisuzován. K. Weyland ve svém článku připomíná průzkum, podle kterého na otázku: „*proč souhlasí s prezidentským působením Fujimoriho*“ pouze 15,7 % jeho podporovatelů zmínilo v srpnu 1994 jako důvod „boj proti terorismu.“ V dubnu 1995 pak pouze 10,8 % uvedlo, že hlavním důvodem pro jejich rozhodnutí zvolit Fujimoriho bylo, že „*prezident ukončil terorismus.*“ K. Weyland tak ve své práci dochází k závěru, že je to ekonomický růst, který zajišťuje stabilnější základ pro prezidentskou a volební podporu spíše než vypořádání se s tématem brutálního guerillového násilí. Fujimori si podle K. Weylanda tuto skutečnost uvědomil, a to po zkušenosti

s referendem o nové ústavě v roce 1993. Přestože se Fujimorimu podařil zlomový úspěch v podobě dopadení a zatčení Guzmána a snížení hyperinflace⁸¹, jen těsně novou ústavu v lidovém referendu prosadil. Vědom si ztráty podpory obyvatelstva, pustil se do velkorysých sociálních programů a veřejných projektů, jež mu zajistily hlasy pro volby v roce 1995. Jak Weyland vysvětluje: „*po skončení hluboké krize je třeba kvítězství úřadu zajistit ekonomickou obnovu, zaměstnanost a vypořádat se s chudobou s cílem stabilizovat politickou podporu,*“ (Weyland 2000: 498). Pouze díky splnění těchto podmínek se Fujimorimu podařilo podle Weylanda znovu uspět.⁸²

V této souvislosti je třeba upozornit na D. Galulu, který při definici jednotlivých kroků protipovstalecké strategie zdůrazňuje význam principu „jednoho směru“. Tento princip byl v případě Peru v 90. letech splněn – od začátku do konce byl boj se senderisty řízen jedním vůdcem, a to Fujimorim.

Předposledním krokem v tažení proti povstalcům je vytvoření politické strany. Fujimori nezakládal stranu zcela novou a využil již stávající Cambio 90.⁸³ Ta se stala jedním z prostředků pro uchopení a udržení moci a prosazování politické vůle. Kromě Cambio 90 patřily mezi další spřátelené strany Nueva Mayoría, jež se stala hlavním spojencem,⁸⁴ Peru 2000 a Vamos Vecinos. Nicméně všechny postrádaly stejně jako Cambio 90 organizační strukturu na národní úrovni, nezávislé vůdce a v podstatě i vypracovaný stranický program. Byly pro to chápány především jako pouhé „aparáty“ pro Fujimoriho kandidáty (Mauceri 2006: 53). Situaci ve straně také vykresluje fakt, že Fujimori nezahrnul během svého prvního volebního období mezi své blízké spolupracovníky lidi z vedení strany kvůli jejich malým zkušenostem. Nadto se se stranou dostával i do sporu ohledně jeho reálné politiky, ať už kvůli ekonomickým opatřením či nerespektování lidských práv. Jako odpověď na tento nesouhlas vyhodil stranického generálního sekretáře a nechal zavřít

⁸¹ Hyperinflaci řadí K. Weyland stejně jako boj s guerillou do kolonky „katastrofického tématu“, jehož vyřešení má ale paradoxně menší vliv na úspěch, než dlouhodobé problémy menší intenzity jako například nezaměstnanost. K. Weyland toto tvrzení dokládá příkladem průzkumu veřejného mínění, podle kterého v roce 1980 zmínilo 81 % dotazovaných inflaci jako jeden ze tří hlavních problémů země. O šest let později to už bylo jen 9 % tázaných (Weyland 2000: 495-496).

⁸² Jako další příklady uvádí Weyland Carlose Menema v Argentině, Fernanda Collora de Mello v Brazílii či Borise Jelcina v Rusku (Weyland 2000: 498).

⁸³ Ačkoliv sám Galula uvádí, že není třeba vždy zakládat novou stranu.

⁸⁴ V posledních volbách do Kongresu v roce 2006 společně kandidovaly v koalici pod názvem Spojenectví pro budoucnost (Pospíšilová 2006: 309).

centrální stranickou kancelář.⁸⁵ Za zmínku také stojí, že Nueva Mayoría byla také projektem Fujimoriho, a to kvůli snaze zvýšit voličský potenciál Cambio 90 ve volbách do ústavodárného shromáždění v roce 1992 (Mauceri 2006: 93-94). Vzhledem k autoritářskému stylu Fujimoriho nebyla tedy Cambio 90 stranou, jež by hrála zásadní roli v protipovstalecké strategii tak, jak tuto roli chápe D. Galula.

Při aplikování protipovstalecké strategie neodpovídá případ boje proti Světlé stezce předpokladům, které Galula stanovuje ve svém konceptu. Tato závěrečná fáze se vyznačuje absolutní eliminací všech členů guerillové skupiny a minimalizací nebezpečí, aby se reaktivovala. V případě senderistů dochází k útlumu již po roce 1992 po zatčení vůdce skupiny Guzmána. Od tohoto okamžiku jsou povstalci oslabeni natolik, že již nejsou schopni zorganizovat větší záškodnickou akci. Proto Fujimori nemusel přistupovat k útoku, v němž by byli zlikvidováni zbývající přívrženci a aktivní členové Světlé stezky. Osmá fáze tak ve své podstatě nebyla naplněna, protože si to situace podle Fujimoriho víceméně nevyžadovala.

Výjimečnou akcí, která relativizuje výše uvedené, je útok MRTA na japonskou ambasádu v roce 1996. Povstalci zde drželi na pět set rukojmích. Právě v souvislosti s tímto přepadením klesla podpora Fujimorovu boji proti povstalcům na 30 % (Weyland 2000: 485). Ozbrojenci jako výměnu za rukojmí požadovali propuštění asi 400 vězňených členů MRTA, mezi nimi i zakladatele hnutí Víctora Polaye Campase, či změny v nastavené vládní politice. Fujimori nakonec dosáhl toho, že byla všechna rukojmí osvobozena, ale za cenu postřelení i těch únosců, kteří se rozhodli vzdát (Pečínka 1998: 219). Ani senderistům, ani MRTA se po zatčení jejich hlavních představitelů, již nepodařilo zajistit tolik stoupenců a realizovat tolik úspěšných akcí jako během 80. let a na přelomu 90. let. Vliv obou hnutí zůstal, až na výjimečnou akci na japonské ambasádě, marginální. Akceschopnost Světlé stezky byla eliminována ještě před závěrečnou fází protipovstalecké strategie. Útok na japonskou ambasádu měl za následek obnovení tvrdé kampaně proti zbytkům obou povstaleckých skupin. Jejím výsledkem byl útek zbývající ne příliš

⁸⁵ Některé autoři vzhledem k fungování Cambio 90 a její vnitrostranické situaci označují stranu spíše za politické hnutí (viz Mauceri 2006: 94).

aktivní skupiny bojovníků Světlé stezky do amazonského pralesa (Springerová, Špičánová 2006).

Závěr

Tato diplomová práce se zaměřila na fenomén povstaleckých hnutí, který se rozšířil v zemích Latinské Ameriky zejména od 60. let 20. století, přičemž se soustředila na případ Peru od začátku 80. let do roku 1996. Jedná se o období, během nějž v zemi působila guerillová organizace Světlá stezka, opírající se o ideologii marxismu, leninismu a maoismu. Jejím hlavním cílem, bylo nastolení nového společenského řádu a vytvoření nového státu Lidová republika Peru. Ideologicky měl být zakotven zejména v maoismu a marxismu, stal se však pouze důvodem ospravedlňujícím násilné jednání celé organizace.

Cílem, který si tato práce vytyčila, byla analýza příčin porážky Světlé stezky a jejího celkového neúspěchu. K jeho dosažení byly stanoveny tři hypotézy, zaměřující se na jednotlivé možné důvody prohry guerilly.

Hypotéza první předpokládala, že prezident Alberto Fujimori úspěšně využil protipovstaleckou strategii, jež sama o sobě byla dostatečně efektivní na to, aby byli povstalci poraženi. Teoretický rámec, o který se práce opírala a jenž ověřovala, vycházela z protipovstalecké strategie, jak ji definoval David Galula. Jeho strategie spočívá v osmi na sebe navazujících fázích.

První Galulovou fází je zničení či vyhnání povstaleckých sil. Je to fáze, která má vojenský charakter a jejímž hlavním cílem je zachovat ryzí postoj obyvatel k aktérům i k samotnému konfliktu. V této fázi Fujimori navázal na již existující *jefe militar*, kteří existovali ještě před jeho nástupem a kteří působili v oblastech ovládaných senderisty. Někteří *jefe militar* dokonce sami začali uskutečňovat strategii získat „*mysl a srdce*“ obyvatel, která je dle Galuly v této fázi žádaná. Tato fáze byla naplněna Fujimorim pouze částečně. Rozvojové programy zaváděl nikoliv z důvodu boje proti povstalcům, ale spíše kvůli ekonomickému stavu země a své snaze být znovuzvolen do prezidentského úřadu.

Druhou fází dle Galuly je rozvinutí oblastně dislokovaných jednotek, které jsou ryze vojenskými a jejichž cílem je působit v oblasti ovládané povstalci. Jejich posláním je prohlubovat vztah mezi obyvateli a armádou. V Peru tuto roli plnili *jefe a rondas*. Za Fujimoriho vlády byla činnost *rondas* zefektivněna, byly přejmenovány na Obranné výbory (CACS) a spadaly pod

jefe. V tomto ohledu byla druhá fáze strategie úspěšně naplněna, neboť se jim dařilo efektivně pracovat i pro obce.

Třetí fáze byla opět naplněna pouze částečně. Podařilo se pomocí CACS obnovit protipovstalecké autority na lokální úrovni a díky tomu prohlubovat vztah s obyvatelstvem. K propojování mezi obyvateli a jednotkami docházelo například i díky organizaci workshopu pro *rondas*. Naopak neúspěchy byly v této fázi zaznamenány v případě snah o kontrolu obyvatelstva pomocí identifikačních karet. Jako nedostatečnou lze hodnotit i ochrana obyvatel, kterou se Fujimorimu nepodařilo zajistit. Během působení skupiny *Grupo Colina*, napojené na Montesinose, zemřelo v letech 1990-1994 velké množství obyvatel a skupina se dopustila i několika masakrů. Naopak práce zpravodajských služeb, kterou Galula považuje ve třetí fázi za podstatnou, byla velmi úspěšná a efektivní. Její činnost vyvrcholila zatčením vůdce senderistů Guzmána. Tím byli povstalci velmi oslabeni. Přispěl k tomu též fakt, že Guzmán byl jediným lídrem bez vhodného nástupce.

Čtvrtá fáze zaměřená na likvidaci povstaleckých politických organizací v případě Fujimoriho strategie neodpovídala Galulově pojetí. Strategie se nezaměřovala pouze na povstalce a jejich spolupracovníky z řad obyvatelstva, ale veškeré obyvatelstvo, ať již kolaborující či nikoliv. Atmosféra strachu, která byla režimem nastolena, tak nebyla zaměřena na povstalce, ale na celou peruánskou společnost.

Z hlediska aplikace Galulovy teoretické strategie se fáze pět a šest jeví jako nejproblematictější. Vychází z předpokladu, že dalším krokem vedoucím k úspěšné eliminaci povstalců jsou lokální volby a následně testování lídrů na lokální úrovni. Volby vygenerují lídry, kteří jsou ochotni plnit úkoly přidělené centrem. Následné testování ověřuje jejich oddanost režimu a jejich schopnosti. V Peru ale lokální volby tuto důležitou úlohu nehrají díky *autogolpe* a autoritářskému způsobu vládnutí prezidenta. Samo o sobě to ale neznamená, že by nebyly tyto fáze vůbec přítomny. Naopak se ukazují jako podstatné, nutná je ovšem jejich částečná modifikace. V případě Peru nastala jako první v pořadí fáze testování. Stalo se tak po prvním zvolení Fujimoriho prezidentem, který začal zavádět ekonomické a sociální reformy. Volby na lokální úrovni je nutné přenést na celostátní úroveň, jelikož právě znovuzvolení Fujimoriho prezidentem po jeho *autogolpe* je vyvrcholením Fujimoriho testování. Fáze

pátá a šestá jsou tak v tomto případě úzce propojeny díky silné centralizaci, slabosti lokálních úrovně a autoritě prezidenta. Po této modifikaci jsou obě fáze aplikovatelné a z hlediska strategie úspěšné.

Fáze sedmá se zaměřuje na organizaci politické strany, ať už na její nové založení, či na využití stávající. V případě Peru by bylo možné takto uvažovat o straně Cambio 90 a o jejím využití v protipovstalecké strategii. Tato fáze ale není naplněna, jelikož Fujimoriho strana byla pouze účelovým projektem, který měl zajistit podporu zvolení Fujimoriho. Nebyla tedy zaměřená na podpůrné protipovstalecké projekty a neplnila roli, kterou předpokládá Galulova teorie protipovstalecké strategie.

Konečně závěrečná osmá fáze vrcholí definitivním vítězstvím nad guerillou. V případě boje proti Světlé stezce není možné tuto fázi považovat za absolutně validní, zkoumanému případu odpovídá pouze částečně. Guerilla byla rozklíčena již od zatčení jejího vůdce Guzmána v roce 1992, tedy dva roky po nástupu Fujimoriho k moci. Ač již nebyla schopna zorganizovat žádnou výraznou násilnou akci, byla stále funkční. K dlouhodobé eliminaci Světlé stezky došlo až po napadení japonské ambasády skupinou MRTA a protipovstalecké akci zorganizované režimem proti oběma povstaleckým hnutím. Fáze osmá je tak naplněna pouze částečně. V případě Peru není dodržena posloupnost, tak jak ji předpokládá Galula. Fáze osmá částečně začíná již zatčením Guzmána, dovršena je však až konfliktem na japonské ambasádě.

Na základě zjištěných faktů je nutné konstatovat, že hypotéza první je vyvrácena. Fujimoriho strategie boje proti povstalcům odpovídá teoretickým předpokladům D. Galuly pouze částečně ve vybraných fázích. Zvolená strategie tak sama o sobě nebyla dostatečným nástrojem eliminace Světlé stezky.

Druhá hypotéza stanovená v úvodu této práce předpokládá jako rozhodující faktor vliv domorodého obyvatelstva, které se obrátilo proti Světlé stezce. Ztráta jeho podpory tak vedla ke konci Světlé stezky. Guerilla v počáteční fázi svého vzniku velmi úzce spolupracovala s obyvatelstvem a byla na něm prakticky závislá. Senderisté se profilovali jako skupina ochraňující chudé indiánské obyvatelstvo, která trestá bezpráví páchané na Peruáncích. Povstalci však po několika málo letech svého působení začali páchat násilnosti

i na místním obyvatelstvu a v některých oblastech se již v první polovině 80. let začínají objevovat náznaky odporu, v té době však marginální. Ke zlomu přispěly zejména dva momenty. Prvním byla rekrutace dětí do vojenských řad Světlé stezky, která se setkala s velmi výrazným odporem napříč oblastmi ovládanými senderisty. Druhým, který dokončil zlom ve vnímání obyčejných obyvatel, se pak stal boj povstalců s armádními jednotkami v době vyhlášení výjimečného stavu. Světlá stezka využila tzv. civilních štítů a postavila obyvatelstvo mezi sebe a armádní jednotky. Senderisté ztratili svoji podporu u obyvatelstva, které se přidalo na stranu armádních jednotek. Ty dokázaly obyvatelstva využít ve svůj prospěch, což výrazně přispělo k porážce Světlé stezky. Druhou hypotézu je tedy možné považovat za potvrzenou. Role obyvatelstva byla rozhodující, i když sama o sobě nebyla jedinou postačující podmínkou.

Třetí hypotéza vycházela z názoru, že ústředním faktorem, který se projevil v boji proti Světlé stezce, byl prezidentský režim s autoritářskými prvky. *Autogolpe*, který Alberto Fujimori provedl v roce 1992, se v boji proti guerille ukázal být velmi významným elementem. Prezident koncentroval moc do svých rukou, díky čemuž mohl pomocí dekretů a bez časových prodlev, které by si zřejmě jinak vyžádalo dodržování demokratických procedur a principů, vydávat protiteroristické zákony, zřizující mimo jiné například anonymní soudy. Díky *autogolpe* se mu podařilo podřídit si prakticky všechny státní složky, které mohl využít v boji proti senderistům a které mohl přímo ovládat. Hypotéza třetí tedy ukazuje, že *autogolpe* se stal důležitou podmínkou v boje proti senderistům, nikoliv však podmínku jedinou dostačující. *Autogolpe* dovolil prezidentovi Fujimorimu přijímat výjimečná opatření, sám o sobě by však k porážení Světlé stezky nestačil.

Jak vyplývá z uvedeného, jedinou potvrzenou hypotézou je hypotéza druhá. Vliv obyvatelstva je tak nutné chápat jako nezbytný faktor v boji proti povstaleckým skupinám. Jak pro armádu, tak pro povstalce je nutností získat podporu obyvatel, chtějí-li dosáhnout vítězství. Armádním složkám a prezidentu Fujimorimu se podařilo obyvatel zmobilizovat proti Světlé stezce, nutností k dosažení absolutního vítězství však byl částečný vliv *autogolpe* a dílčích strategií, které odpovídají Galulově pojetí.

Cílem, který si stanovila tato práce, byla analýza příčin neúspěchu a porážení guerillové organizace Světlá stezka v Peru v období prezidenta Alberta Fujimoriho. Práce na základě stanovených hypotéz ukázala, že na porážení Světlé stezky měly vliv tři zásadní faktory. Jako nejpodstatnější se ukázala ztráta podpory obyvatelstva pro povstalce. Dalšími relevantními činiteli bylo provedení *autogolpe* potlačujícího demokratické principy a zavádějícího režim s autoritářskými prvky vládnutí na jedné straně, na straně druhé je to využití protipovstaleckých strategií. Práce ověřovala teorii Davida Galuly, která se ukázala být platnou pouze částečně z hlediska zvolených jednotlivých kroků strategie. Všechny tyto tři faktory je nutné považovat v případě porážení Světlé stezky za komplementární. Rozdílnost mezi nimi je dána pouze mírou zapojení a vlivu na porážení guerilly.

Prameny a literatura

Prameny

Internetové zdroje

Comisión de la Verdad y Reconciliación. Dostupné na:

<http://www.cverdad.org.pe/ingles/ifinal/conclusiones.php> (18. 2. 2011).

Doktrína boje proti povstalcům. Vojenské odborné on-line periodikum.

Dostupné na: http://doctrine.cz/2_09_A1.html (3. 4. 2011).

Executive Intelligence Review. Shining Path: Core of the RIM Project.

Dostupné na:

http://www.larouchepub.com/other/1995/2246_sendero.html

(18. 2. 2011).

Interview with Chairman Gonzalo. Dostupné na:

http://www.redsun.org/pcp_doc/pcp_0788.htm#BM2 (13. 2. 2011).

Peru – faktografické informace. Dostupné na:

[https://www.cia.gov/library/publications/the-world-](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html)

[factbook/geos/pe.html](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html) (15. 2. 2011).

Peru – Torture and Political Persecution in Peru. Dostupné na:

<http://www.hrw.org/legacy/reports/1997/peru/> (26. 3. 2011).

Programa general de la revolucion democratica. Dostupné na

http://www.solrojo.org/pcp_doc/pcp_gd88.htm. (14. 2. 2011).

Případ José Valdivia - zpráva Amnesty International Dostupné na:

[http://www.amnesty.org/es/library/asset/AMR46/015/1994/es/6fc3d61f-
eb11-11dd-8cf1-49437baee106/amr460151994en.pdf](http://www.amnesty.org/es/library/asset/AMR46/015/1994/es/6fc3d61f-eb11-11dd-8cf1-49437baee106/amr460151994en.pdf). (3. 4. 2011).

Undocumented War Survivors to Regain Identity Cards. Dostupné na:

<http://ipsnews.net/news.asp?idnews=45231> (3. 4. 2011).

Válka tak trochu jinak. Dostupné na:

<http://www.palba.cz/printview.php?t=3035&start=0> (13. 3. 2011).

Literatura

- Basombrío, Carlos I. 1998. „Sendero Luminoso and Human Rights: A Perverse Logic that Captured the Country.“ In: *Shining and Other Paths: War and Society in Peru, 1980-1995*. Eds. Stern, Steve J. Duke University Press.
- Berg, Ronald H. 1994. „Peasant Responses to Shining Path in Andahuaylas.“ In: *Shining Path of Peru*. Eds. Palmer, David S. New York: St. Martin's Press.
- Burt, Marie-Jo. 2006. “Quien habla es terrorista”: The Political Use of Fear in Fujimori's Peru. *Latin American Research Review* 41, č. 3, 32-62.
- Cameron, Maxwell A. 1994. *Democracy and Authoritarianism in Peru*. New York: St. Martin's Press.
- Carrión, Julio F. 2006. „Public Opinion, Market Reforms, and Democracy in Fujimori's Peru.“ In: *The Fujimori Legacy. The Rise of Electoral Authoritarianism in Peru*. Eds. Carrión, Julio F. Pennsylvania: The Pennsylvania State University.
- Degregori, Carlos I. 1994. „The Origins and Logic of Shining Path: Two Views – Return to the Past.“ In: *Shining Path of Peru*. Eds. Palmer, David S. New York: St. Martin's Press.
- Degregori, Carlos I. 1998. „Harvesting Storms: Peasant Rondas and the Defeat of Sendero Luminoso in Ayacucho.“ In: *Shining and Other Paths: War and Society in Peru, 1980-1995*. Eds. Stern, Steve J. Duke University Press.
- Degregori, Carlos I. 2003. „Peru: The Vanishing of a Regime and the Challenge of Democratic Rebuilding.“ In: *Constructing Democratic Governance in Latin America*. Eds. Domínguez, Jorge I. – Shifter, Michael. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Del Pino, Ponciano H. 1998. „Family, Culture, and “Revolution“: Everyday Life with Sendero Luminoso.“ In: *Shining and Other Paths: War and Society in Peru, 1980-1995*. Eds. Stern, Steve J. Duke University Press.

- De Wit, Ton a Gianotten, Vera. 1994. „The Origins and Logic of Shining Path: Two Views - the Center's Multiple Failures.“ In: *Shining Path of Peru*. Eds. Palmer, David S. New York: St. Martin's Press.
- Diamint, Rut. 2003. „The Military.“ In: *Constructing Democratic Governance in Latin America*. Eds. Domínguez, Jorge I. – Shifter, Michael. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Galula, David. 2006. *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*. Westport: Praeger Security International.
- Gonzales, José E. 1994. „Guerillas and Coca in the Upper Huallaga Valley.“ In: *Shining Path of Peru*. Eds. Palmer, David S. New York: St. Martin's Press.
- Isbell, Billie J. 1994. „Shining Path and Peasant Responses in Rural Ayacucho.“ In: *Shining Path of Peru*. Eds. Palmer, David S. New York: St. Martin's Press.
- Manrique, Nelson. 1998. „The War for the Central Sierra.“ In: *Shining and Other Paths: War and Society in Peru, 1980-1995*. Eds. Stern, Steve J. Duke University Press.
- Mareš, Miroslav. 2001. *Vymezení pojmů terorismu, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii*. Dostupné na: http://www.army.cz/mo/obrana_a_strategie/1-2004cz/mares.pdf (12. 4. 2011).
- Masterson, Daniel M. 1991. *Militarism and Politics in Latin America*. Westport: Greenwood Press.
- Mauceri, Philip. 1991. „Military Politics and Counter-Insurgency in Peru.“ *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 33, č. 4, 83-109.
- Mauceri, Philip. 2006. „An Authoritarian Presidency: How and Why Did Presidential Power Run Amok in Fujimori's Peru?“ In: *The Fujimori Legacy. The Rise of Electoral Authoritarianism in Peru*. Eds. Carrión, Julio F. Pennsylvania: The Pennsylvania State University.
- Muñoz, Hortensia. 1998. „Human Rights and Social Referents: The Construction of New Sensibilities.“ In: *Shining and Other Paths: War*

and Society in Peru, 1980-1995. Eds. Stern, Steve J. Duke University Press.

Nuñez, German P. 1996. „The Rise of Rondas Campesinas in Peru.“ *Journal of Legal Pluralism* č. 36, 111-123.

Obando, Enrique. 1998. „Civil-Military Relations in Peru, 1980-1996: How to Control and Coopt the Military (and the consequences of doing so).“ In: *Shining and Other Paths: War and Society in Peru, 1980-1995*. Eds. Stern, Steve J. Duke University Press.

Palmer, David S. 1994. „Introduction: History, Politics, and Shining Path in Peru.“ In: *Shining Path of Peru*. Eds. Palmer, David S. New York: St. Martin's Press.

Palmer, David S. 2007. „Peru: Authoritarian Traditions, Troubled Democracy.“ In: *Latin American Politics and Development*. Eds. Wiarda, Howard J. – Kline, Harvey F. Boulder: Westview Press.

Paredes, Maritza. 2008. *Weak Indigenous Politics in Peru*. Dostupné na: <http://www.crise.ox.ac.uk/pubs/workingpaper33.pdf> (12. 4. 2011).

Pečínka, Pavel. 1998. *Od Guevary k zapatistům*. Brno: Doplněk.

Pospíšilová, Lenka. 2006. „Peru“. In: *Politické systémy Latinské Ameriky*. Praha: VŠE – Fakulta mezinárodních vztahů.

Rochabrun, Guillermo. 1996. „Deciphering The Enigmas of Alberto Fujimori.“ *Report on the Americas*. Dostupné na: <http://www.hartford-hwp.com/archives/42a/012.html> (12. 4. 2011).

Ron, James. 2001. „Ideology in Context: Explaining Sendero Luminoso's Tactical Escalation.“ *Journal of Peace Research* 38, č. 5, 569-592.

Smith, Michael L. 1994. „Taking the High Ground: Shining Path and the Andes.“ In: *Shining Path of Peru*. Eds. Palmer, David S. New York: St. Martin's Press.

Springerová, Pavlína a Špičanová Lenka. 2006. „Peruánská guerillová hnutí. Ideové kořeny a vývoj od 60. let 20. století do současnosti.“ In: *KLAS Papers*. Hradec Králové, Kabinet iberoamerických studií. Dostupné na:

<http://www.kias.cz/media/files/publications/KIAS001.pdf>

(nestránkováno; 12. 4. 2011).

Springerová, Pavlína. 2006. „Porušování lidských práv v Peru: guerillový a státní teror. In: *KIAS Papers*. Hradec Králové, Kabinet iberoamerických studií. Dostupné na:

<http://www.kias.cz/media/files/publications/lidskapravaPeru.pdf>

(nestránkováno; 12. 4. 2011).

Starn, Orin. 1998. „Villagers at Arms: War and Counterrevolution in the Central-South Andes.“ In: *Shining and Other Paths: War and Society in Peru, 1980-1995*. Eds. Stern, Steve J. Duke University Press.

Stern, Steve J. 1998. „Shining and Other Paths: The Origins, Dynamics, and Legacies of War, 1980-1995.“ In: *Shining and Other Paths: War and Society in Peru, 1980-1995*. Eds. Stern, Steve J. Duke University Press.

Strmiska, Maxmilián. 2001. *Terorismus a demokracie. Pojetí a typologie subverzívního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno: Masarykova univerzita v Brně.

Taylor, Lewis. 1997. „Counter-insurgency strategy, the PCP-Sendero Luminoso and the civil war in Peru, 1980-1996.“ *Society for Latin American Studies* 17, č. 1, 35-58.

Trinquier, Roger. 2006. *Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency*. Westport: Praeger Security International.

Wallerstein, Immanuel. 2002. „New Revolts Against the System“ *New Left Review* 18, č. 6, 29-39.

Weyland, Kurt. 2000. „A Paradox of Success? Determinant sof Political Support for President Fujimori.“ *International Studies Quarterly* 44, č. 3, 481-502.

Weyland, Kurt. 2006. „The Rise and Decline of Fujimori’s Neopopulist Leadership.“ In: *The Fujimori Legacy. The Rise of Electoral Authoritarianism in Peru*. Eds. Carrión, Julio F. Pennsylvania: The Pennsylvania State University.